

İDARİ YARGILAMA HUKUKU

2. BÖLÜM: İDARİ UYUŞMAZLIKLARIN İDARİ YOLLARDAN ÇÖZÜMLENMESİ

İdari uyuşmazlıklardan maksat, idare hukuku kurallarının uygulanmasından dolayı idare ile kişiler arasında ortaya çıkan hukuki uyuşmazlıklardır. İdare kendisine verilen görevleri yerine getirirken bir takım işlem, eylem ve idari sözleşmeler yaparlar. İdare bunları yaparken kişilerin hatta kurumların haklarını ihlal edebilirler. Örneğin merkezi idare kuruluşları ile mahalli idareler arasında böyle bir durum olabilir. İşte idare ile kişiler arasında ya da idari kuruluşların kendi hukuki uyuşmazlıkların Anayasa ve kanunların gösterdikleri yollardan çözülmesi gerekir. Ancak bu uyuşmazlıklar mutlaka yarığı önünde çözülmez. Örneğin hiyerarşik denetim veya vesayet denetimi ile çözümlenebilir.

• İDARENİN YASAMA ORGANI TARAFINDAN DENETLENMESİ:

Buna siyasi denetim de denir. TBMM aslında idareden ziyade hükümeti denetlemektedir. Çünkü hükümet program ve politikalarını idare aracılığıyla uygulamaktadır.(istisnası ise mahalli idareler) mahalli idarelerin eylem ve işlemlerinden hükümet sorumlu tutulamaz.

A) Hükümetin Denetlenmesi Suretiyle İdarenin Denetlenmesi:

Anayasaya göre TBMM'nin görev ve yetkilerinden biri de hükümeti denetlemektir. Bunun "soru, meclis araştırması, genel görüşme, gensoru, meclis soruşturması" yolları ile yapar. "Soru-meclis araştırması ve genel görüşme" bilgi edinmeye yöneliktir, hukuksal sonuçları yoktur. Hukuksal sorunları olanlar "Gensoru ve Meclis soruşturması" dır. Gensoru bir parti grubu adına en az 20 milletvekilin imzasıyla verilen bir önerge'dir. Bakanlar kurulu veya bir bakanın düşmesi için üye tamsayısının salt çoğunluğu gerekir. "Meclis Soruşturması" ise Başbakan veya bakanlar hakkında üye tam sayısının en az 1/10'nin vereceği önerge ile olur. 1 ay içinde görüşülerek gizli oylama ile karara bağlanır. Gerek görüldüğünde Yüce Divan'a sevk edilir. Bunun için yine üye sayısının salt çoğunluğu aranır.

B) TBMM Bünyesinde Kurulan Komisyonlar Tarafından İdarenin Denetlenmesi:

1. TBMM'nin dilekçe komisyonu tarafından denetlenmesi:

AY. 74. Md. İle 3071 sayılı DHKDK 3.md vatandaşlar ve Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ye yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Bu başvurular önce Başkanlık Divanı, ardından Dilekçe komisyonu ve duruma göre Genel Kurul tarafından incelenir. Komisyon kararları bağlayıcı değildir,

-Belli konuyu ihtiva etmeyenler

-Yargının göreve alanına giren konular

-4.md de gösterilen şartlara uymayanlar incelenmezler.

2.TBMM'nin insan haklarını inceleme komisyonu tarafından denetlenmesi:

İnsan Haklarının İnceleme Komisyonu, ülkemizde insan haklarının ulusal düzeyde korunması amacıyla kurulan ilk ulusal insan hakları koruma mekanizmasıdır. Komisyon her yıl faaliyet rapor hazırlar. Bu raporlar TBMM Başkanlığı'na sunulurken genel kurulda okunup görüşülebilir. Başkanlık kovuşturma açılması için raporu ilgili mercilere gönderebilir.

- **İDARENİN YÜRÜTME ORGANI TARAFINDA DENETLENMESİ**

A) Cumhurbaşkanlığı tarafından denetlenmesi:

Cumhurbaşkanı bu yetkisini "Devlet Denetleme Kurulu" aracılığıyla kullanır. DDK 9 üyeden oluşur. Bu üyeler yüksek öğreniminden sonra 12 yıl devlet hizmetinde çalışmışlardır. Cumhurbaşkanınca atanırlar. 2 yılda bir kurul üyelerinin 1/3'ü yenilenir. Başkanı üyeler arasından Cumhurbaşkanı seçer, başkanın görev süresi 2 yıldır. Kurul üye sayısının çoğunluğu ile toplanır, katılanların çoğunluğu ile karar alır. Kurul raporları Cumhurbaşkanının onayı alındıktan sonra Başbakanlığa gönderilir. DDK;

-Tüm kamu kuruluşlarında,

-sermayenin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta,

-Kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında,

-Kamuya yararlı dernek ve vakıflarda her türlü inceleme, denetleme ve araştırma yapar. Ancak TSK ve YARGI organları DDK'nın görev alanı dışındadır. TBMM de kurulun denetimi altında değildir.(Açıkça belirtilmese de)

B) Başbakanlık Tarafından Denetlenmesi:

BB Bakanlar Kurulu üzerinde denetim yetkisine sahiptir.

*Başbakanlık Teftiş Kurulu: BB, teşkilatının bağlı ve ilgili kuruluşlarıyla diğer bakanlık teşkilatı, bağlı ve ilgili kuruluşlarını Başbakanlık Teftiş Kurulu aracılığıyla denetler.

-Bütün kamu kurum ve kuruluşları

-KİT'ler

-Kamu kurum ve kuruluşları ile KİT'lerin iştirak ve ortaklıkları

-Meslek kuruluşları

-Vakıf, dernek, kooperatif

-Başbakanlık Teftiş Kurulu, gerektiğinde, imtiyazlı şirketlerle özel kuruluşları da mali yönden denetleyebilir.

*Kamu Görevlileri Etik Kurulu: Başbakanlık bünyesinde 1 başkan ve 11 üyeden oluşur. Tamamı kanunda gösterilen kişiler arasından Bakanlar Kurulu tarafından seçilip atanırlar. Kurulun tüzel kişiliği yoktur. Cumhurbaşkanı, TBMM üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, TSK, Yargı mensupları, Üniversiteler kurulun görev alanına girmez. Kurul, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ve ilkelerini hazırlayacağı yönetmelikle belirler. Etik değerlerin ihlal edildiği iddiasına inceler, gerekli makama bildirir. En az genel müdür ve eşiti seviyedeki görevliler hakkında kurula başvurulabilir. Kurul incelemesini 3 ay içinde sonuçlandırır. Bağlayıcı karar alma yetkisi yoktur. Yargıya intikal etmiş konularda kurula başvuru yapılamaz.

➤ **İDARENİN BAĞIMSIZ KURULUŞLAR TARAFINDAN DENETLENMESİ:**

A) Kamu Denetçiliği Kurumu Tarafından Denetlenmesi:

Bu kurum TBMM başkanlığına bağlı, kamu tüzel kişiliğine haiz, özel bütçeli bir kuruluştur. Kurum baş denetçilik ve genel sekreterlikten oluşur. 1 Başdenetçi, 5 denetçi ile genel sekreter ve diğer personel görev yapar. Şu işlemler kurumun görev alanı dışındadır;

-Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler

-Yasama yetkisinin kullanılmasına dair işlemler

-TSK'nın sırf askeri nitelikteki faaliyetleri

Kuruma gerçek ve tüzel kişiler başvurabilirler. Kuruma başvuruda bulunabilmek için idari yolların tüketilmesi gerekir. Dava açma süresinde yapılan başvuru, işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurur. Kurum incelemesini başvuru tarihinden en geç 6 ay içinde sonuçlandırır. Kurumun kararları bağlayıcı değildir.

B) İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Tarafından Denetlenmesi:

Kurumun kuruluş amacı insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktır. Ayrımcılıktan zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi kuruma başvurabilir. Dava açma süresi içinde kuruma yapılan başvuru işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurur. Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına dair işlemler, HSYK kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz. Kurumun karar organı insan hakları ve eşitlik kuruludur. Kurul biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere 11 üyeden oluşur. Üyeler nitelikleri taşıyanlar arasından C.B.(3) ve Bakanlar Kurulu(8) tarafından seçilir. İnsan hakları ve eşitlik kurulunun kararları bağlayıcıdır. Ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin bu kanunda öngörülen idari yaptırımlara karar verir.

C) Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu Tarafından Denetlenmesi:

Kurul, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına imkan sağlamak amacıyla kurulmuştur. Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir. Kurum ve kuruluşlar, kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi 15 iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.

D) İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulu Tarafından Denetlenmesi:

İnsan hakları ve eşitlik kurulunun kurulmasıyla varlıkları son bulmuştur.

➤ İDARENİN İDARE TARAFINDAN DENETLENMESİ

1. Hiyerarşik Denetim: Ast merci ve görevlilerin üstlerince denetlenmesi anlamına gelmektedir. Ancak başkanlığın üstünde başka bir merci bulunmadığından, bakanlığın üstünde başka bir merci bulunmadığından, bakanlığın işlemlerine karşı bu denetimi işletme olasılığı yoktur. Hiyerarşik denetim genellikle ilgililerin başvurusuyla işlemekle birlikte bu şart değildir. Denetim genellikle denetlenecek merci ya da personelin bir üstü tarafından gerçekleştirilir; en üst yönetici tarafından da yapılabilir.

2. Vesayet Denetimi: Bu denetim mahalli idarelerin, merkezi idare tarafından denetlenmesi ihtiyacı nedeniyle ortaya çıkmıştır. Vesayet denetimi, merkez(denetleyen) kabul edilen bir kamu tüzel kişisiyle merkez dışı(denetlenen) olarak kabul edilen iki kamu tüzel kişisi arasındaki ilişki şeklinde ortaya çıkmaktadır.(Örn. YÖK ile Üniversiteler arası)

➤ İDARENİN YARGISAL YETKİYE SAHİP BAZI ÖZEL KURULUŞLAR TARAFINDAN DENETLENMESİ:

A) Sayıştay Tarafından İdarenin Denetlenmesi:

Sayıştay'ın Kuruluşu: Mali bir denetim organı olan Sayıştay anayasal bir kuruluştur. Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına, denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini

yapmakla görevlidir. İşlevsel ve kurumsal bağımlılığı olan bir kurumdur. Sayıştay anayasanın yargı bölümünde olup yüksek bir mahkeme değildir.

-Yapısı(organları): Sayıştay'ın hem idari hem de yargısal görevleri var olup Danıştay'da ki gibi bu görevler ayrı dairelerce değil aynı dairelerce yerine getirilmektedir. Sayıştay'ın kuruluşuna dair organlar şunlardır:

a.Başkanlık: Başkan, başkan yardımcısı ve bölüm başkanından oluşur.

b.Daireler: 1 başkan ve 6 üyeden kurulu daireler hesap mahkemesidir. Hüküm ve kararlar oy çokluğuyla verilir.

c.Genel Kurul: Sayıştay başkanı başkanlığında, daire başkanları, üyeler ve başkan yardımcılardan oluşur.

d.Temyiz Kurulu: Sayıştay dairelerince verilen ilamların son hüküm merciidir. Genel kurulca, rapor değerlendirme kuruluna seçilenler dışında kalan daire başkanları ve üyelerinden 4 yıl için seçilecek 4 daire başkanı ve her daireden 2 üyenin katılımı ile kurulur.

e. Daireler Kurulu: Rapor değerlendirme kurulu ile temyiz kuruluna seçilen daire başkanı ve üyeler dışında kalan daire başkanları ve üyelerden kurulur. Daireler Kurulu esas olarak çeşitli konulara dair görüş ve düşünce bildirmekle görevlidir.

f. Rapor Değerlendirme Kurulu: Sayıştay Genel Kurulu tarafından 2 yıl için seçilen 2 daire başkanı ve her daireden birer üye ile denetimden sorumlu başkan yardımcısından oluşur. Kurul, Sayıştay raporları ile Sayıştay Bşk. tarafından incelenmesi istenen konularda görüş bildirir.

g. Yüksek Disiplin Kurulu: Sayıştay Genel Kurulunca seçilen 5 daire başkanı ve her daireden 1 üye ile kurulur.(her takvim yılı için). Bu kurul, Sayıştay Başkanı, daire başkanı ve üyeler hakkında disiplin soruşturmalarına bakar.

h.Meslek Mensupları Yükseltme ve Disiplin Kurulu: kurul, Sayıştay başkanı, daire başkanı ve üyeler dışındaki meslek mensupları hakkında yükseltme ve disiplin soruşturmalarını ve ceza kovuşturmalarını yürütür.

J. Başsavcılık: Başsavcı, başsavcılığa intikal eden yargılamaya esas raporları, temyiz konusu dosyaları ve diğer işleri savcılara havale eder.

-Personeli:

a.Meslek Mensupları: Sayıştay başkanı, daire başkanları ve üyeler ile Sayıştay denetçilerinden oluşur.

Sayıştay Başkanı: Kanunda yazılı niteliklere sahip isteklilerden, iki aday arasından, TBMM Genel Kurulunca gizli oyla seçilir.

Daire Başkanı ve Üyeleri: Üyelerin 3/5'ü meslek mensuplarından, geri kalanların en az yarısı Maliye Bakanlığı meslek mensuplarından olmak üzere başvuranlarda Sayıştay Genel Kurulu tarafından mevcut üye sayısının salt çoğunluğunun gizli oyu ile her boş yer için daireden aday seçilir. TBMM, P.B.K.'nda 4 aday arasından ikişer aday seçilir. Listeler TBMM Genel Kurulu tarafından gizli oyla yapılır. Daire başkanı, Sayıştay Genel Kurulunca en az 3 yılını doldurmuş üyelerden gizli oy ve üye sayısının salt çoğunluğu ile seçilir. Görev süresi 4 yıl.

Uzman Denetçi: Baş Denetçi ve Denetçi yardımcıları: Denetçiler, Sayıştay başkanı veya onun adına kendilerine verilen denetim ve inceleme görevlerini, kanun, tüzük, yönetmelik, standart

genelge ve rehberlerdeki esas ve usuller dairesinde yerine getirilerek sonucunu bir raporla başkanlığa bildirmek ve kanunla verilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

b.Yardımcı Personel:

Raportörler: Daire ve kurullarca verilen karar ve görüşler dairesinde karar, tutanak, ilam ve daire görüşünü düzenleyerek bunların gerektirdiği diğer işlemleri yaparlar.

Başsavcılık, Başsavcı ve Savcılar: Sayıştay başkanının görüşüyle Maliye Bakanlığınca yapılacak teklif üzerine ortak kararname ile atanırlar. Başsavcının görev süresi 4 yıldır, uzatılabilir.

Yönetim Mensupları(Memurlar): 657 çerçevesinde Sayıştay Başkanının onayı ile atanırlar.

-Görevleri:

-Kamu idarelerinin mali faaliyet, karar ve işlemlerini, hesap verme sorumluluğunda denetler ve sonuçlarını TBMM'ye raporlar.

-Kamu idarelerinin; gelir, gider ve mallarına ilişkin hesap ve işlemlerinin kanunlara uygunluğunu denetler. Sorumluların kamu zararına yol açan hususları kesin hükme bağlar.

-Genel uygunluk bildirimini TBMM'ye sunar.

-Kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapar.

Sayıştay'ın biri idari diğeri yargısal iki görevi vardır.

- **Sayıştay Denetimine Tabi Kuruluşlar:**

-Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri

-Sosyal güvenlik kurumları

-mahalli idareler

-Sermayesinde doğrudan-dolaylı olarak kamu payı olan özel kanunlarla kurulmuş anonim ortaklıkları

-Diğerk kamu idareleri

-Yukarıdaki idarelere bağlı veya bunların kurdukları her çeşit idare, kuruluş, müessese, birlik ve şirketleri

-Ancak yukarıdaki kurumların kapsamında olan şirketlerden doğrudan veya dolaylı olarak kamu payı %50 den az olup ilgili mevzuatı uyarınca düzenlenen ve sayıştaya gönderilecek olan bağımsız denetim raporları esas alınarak yapılır.

- **Sayıştay Denetimine Tabi Olmayan Kuruluşlar:**

-TBMM -Köy idareleri -Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

-KİT'ler -Kalkınma ajansları -Vakıf üniversiteleri

- **Sayıştay yaptığı yargısal denetim ve sonuçları:**

Daireler tarafından yapılan hesap yargılaması sonucunda; hesap ve işlemlerin yasal düzenlemelere uygunluğuna veya kamu zararının sorumlulardan tazminine hükmedilir. Aynı gerekli görülen hususların ilgili mercilere bildirilmesine karar verilir. Sayıştay ilamları kesinleştikten sonra 90 gün içinde yerine getirilir. Sayıştay kararlarına karşı temyiz, yargılama iadesi ve karar düzeltilmesi yollarına başvurulabilir. Temyiz süresi ilamın tebliğinden itibaren 60 gündür. Bu kurulca verilen kararlar kesindir.

➤ **SEÇİM KURULLARI VE YSK TARAFINDAN İDARENİN DENETLENMESİ**

Seçimler yargı organlarının yönetim ve denetimi altında yapılır. YSK'nın kararları aleyhine başka mercie başvurulmaz. Ankara'da bir YSK, her seçim çevresinde bir il seçim kurulu, her ilçede bir ilçe seçim kurulu ve her sandık için bir sandık kurulu vardır.

YSK 7 asıl ve 4 yedek üyeden oluşur. Üyelerin 6'sı Yargıtay, 5'i Danıştay genel kurullarınca, üye tam sayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla seçilir. Görev süresi 6 yıldır.

3.BÖLÜM: İDARİ UYUŞMAZLIKLARIN YARGI YERLERİ TARAFINDA ÇÖZÜMLENMESİ

İdarenin yargısal denetiminde başlıca iki sistem vardır.

1)Yargı Birliği Sistemi(Adli Rejim): İdarenin adli yargı tarafından denetimi

2)Yargı Ayrılığı Sistemi(İdari Rejim): İdarenin idari yargı tarafından denetimi

➤ 1)İDARİ UYUŞMAZLIKLARIN ADLİ YARGI TARAFINDAN DENETLENMESİ

Bu sistemde adli yargı düzeninden ayrı bir yargı düzeni bulunmaz. İdare hukuku diye ayrı hukuk kuralları yok. Uyuşmazlıklar aynı hukuk düzeninde çözülür. Sonuç olarak tek bir yargı düzeni ve temyiz mercii var.

➤ 2) İDARİ UYUŞMASLIKLARIN İDARİ YARĞI YERLERİ TARAFINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

Bu sistemde, idare ile kişiler arasındaki uyuşmazlıkları çözmek için adli yargı düzeninden ayrı idari yargı söz konusudur.

-İdare hukuku denilen hukuk kuralları uygulanır.

-İdarenin özel hukuk kuralları çerçevesinde girdiği hukuki ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıklar idari yargıda değil adli yargıda çözülür.

-İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.

-İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

İDARİ UYUŞMAZLIKLARIN YARGI YERLERİ TARAFINDAN ÇÖZÜMLENMESİNE GETİRİLEN KISITLAMALAR

Bazı eylem ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır. Buna yatay kısıtlamalar denir. Bu kısıtlamaların bir kısmı anayasa ile bir kısmı da yasalarla getirilmiştir. İkinci tür kısıtlama ise yargı yerlerinin denetim yaparken tabi olduğu sınırlamalarla ilgilidir. Buna da dikey kısıtlama denir.

A)YATAY KISITLAMALAR

1) Yargı Kısıntısı(Prensip kısıntısı, Hükümet tasarrufları)

Bu kısıntılar yargı yerlerinin kendisi tarafından getirilmiştir. Dolayısıyla teşrii değil içtihadidir. Hükümet tasarrufları mutlak bir yargısal dokunulmazlığa sahiptir. Bunlara karşı iptal davası açılmayacağı gibi tam yargı davasında açılmaz.

-Mukabele Bilmisil Kararları, hükümetin başka bir devlete karşı başvurduğu mukabele bilmisil kararlarını,

-İskan işleriyle ilgili kararları

-Vatandaşlık işleri ve yabancıların sınır dışı edilmeleriyle ilgili kararlar hükümet tasarrufu sayılmış ve Danıştay bunları esasa girmeden reddetmiştir.

2) Yasama Kısıntısı

Bu tür kısıntılar anayasa ve kanunlarla getirilmiştir.

-Cumhurbaşkanının re'sen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine anayasa mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.

-Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler yargı denetimi dışındadır.

-YAŞ'ın terfi işlemleriyle kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri yargı denetimi dışındadır.

-HSYK'nın meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlara karşı yargı yolu kapalıdır.

-Sıkıyönetim komutanlarının işlemlerine karşı yargı yoluna başvurulamaz.

-Askeri yüksek idare mahkemesi kanuna göre asker kişilere disiplin suç ve tecavüzlerinden türü verilen disiplin cezaları yargı denetimi dışındadır.

-Danıştay Başkanlar Kurulunun kararları kesin olup bu kararlara karşı başka bir yargı merciine başvurulamaz.

-Yargıtay Başkanlar Kurulunun verdikleri bütün kararlar kesin olup bunlar aleyhine başka yargı mercilerine başvurulamaz.

-Yüksek Seçim Kurulu, Sayıştay, Tahkim Kurulu, Kamu Görevlileri Hakem Kurulu ve Yüksek Hakem Kurulu kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır.

**Anayasada yer almadığı halde kanunlarla getirilmiş olan kısıtlamalara anayasaya aykırılığı ileri sürülerek iptali sağlanabilir.

B)DİKEY KISITLAMALAR (Yargı Yetkisinin Kullanılmasına Getirilen Kısıtlamalar)

Bu tür kısıtlamalar yargısal denetimin derinliğine veya yoğunluğuna ilişkindir. Burada idari işlem ve eylemlere karşı yargı yolu açıktır ancak yargı yerleri denetimlerini belli sınırlar içinde yapabileceklerdir. Bu sınırlar;

-Yargı yetkisi, idari işlem ve eylemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır.

-Bu yetki yerindelik denetimi şeklinde kullanılmaz.

-Yürütme görevini kısıtlayacak biçimde yargı kararı verilemez.

-İdari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

-İdarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde karar verilemez.

İDARİ UYUŞMAZLIKLARI ÇÖZEN YARGI YERLERİ VE MENSUPLARINA SAĞLANAN GÜVENCELER

1) Mahkemelerin Bağımsızlığı Konusunda Sağlanan Güvenceler

Anayasanın 138. Maddesinde; Hakimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine uygun olarak karar verecekleri, hiçbir organ, makam, mercii veya kişinin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemeye ve hakimlere emir ve talimat veremeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı belirtilmiştir.

-Hakim ve savcıların azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacakları, aylık ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun bırakılmayacağı kurala bağlanmıştır.

-Yasama ve yürütme organları ile idare mahkeme kararlarına uymak zorundadır.

2) Hakim ve Savcılara Sağlanan Güvenceler

Mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi ile hakimlik ve savcılık teminatı birbirini tamamlayan unsurlardır.

HSYK'nın Yapısı:

-HSYK 22 asıl, 12 yedek üyeden oluşur.

-Kurul 3 daire halinde çalışır.

-Kurulun başkanı, Adalet Bakanı'dır.

-Adalet Bakanlığı Müsteşarı tabii üyedir.

-Hiçbir organ, makam, merci veya kişi kurula emir ve talimat veremez.

-Kurul; Adalet Bakanı, Adalet Bakanı Müsteşarı, Cumhurbaşkanınca seçilecek 4 asıl ve 2 yedek, Türkiye Adalet Akademisinden seçilecek 1 asıl 1 yedek, birinci sınıfa gelmiş adli yargı hakim ve savcılar arasında 7 asıl ve 4 yedek, birinci sınıf olan idari yargı hakim ve savcı arasında 3 asıl ve 2 yedek üyeden oluşur.

Kurulun Yetkileri: Mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, her türlü yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtımı, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma.

*Kurulun bu yetkisi yüksek mahkeme başkan ve üyeleri için geçerli değildir. Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri hakkında disiplin soruşturması açma ve ceza verme yetkisi Danıştay Yüksek Disiplin Kuruluna aittir.

*Danıştay'da görevli tetkik hakimi ve savcılar hakkında ise HSYK yetkilidir.

*Aynı düzenlemeler Yargıtay, Anayasa Mahkemesi ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi içinde geçerlidir.

-HSYK genel kurulunun ilk defa aldığı kararlara karşı başkan ve ilgililer tebliğ tarihinden itibaren 10 gün içinde Genel Kurulda yeniden inceleme talebinde bulunabilir. Yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararlar kesindir.

-Genel Kurulun veya dairelerin meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir. Diğer kararlar denetim dışıdır.

-Mislikten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'a götürür.

HAKİM VE SAVCILARIN TARAFSIZLIĞINI SAĞLAMAK İÇİN GETİRİLEN KURALLAR

1) Hakimin Davaya Bakmakla Yasaklı Olduğu Haller

Hakim aşağıdaki davalara bakamaz. Talep olmasa dahi çekilmek zorundadır.

-Kendisine ait olan veya doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ilgili olduğu davaya

-Aralarında evlilik kalksa bile eşinin davasında

-Kendisi veya eşinin altsoy veya üstsoyunun davasında

-Kendisiyle evlatlık bağı bulunanın davasında

-Üçüncü derecede dahil olmak üzere kan veya kayın hısımlığı bulunanların davasında

-Nişanlısının davasında

-İki taraftan birinin vekili, vasisi, kayyımı veya yasal danışmanı sıfatıyla hareket ettiği davada

*Bu yasaklılık halleri yukarıda sayılanlarla sınırlıdır. Çoğaltılamaz.

*Yasaklılık sebeplerinden birinin varlığı halinde dava karara bağlanmışsa bu yargılamanın yenilenmesi sebebidir. Ayrıca yasaklı hakimin yaptığı işlemler ve verdiği bütün kararlar geçersiz sayılıp iptal edilir.

*İstinaf başvurusunun konu edilen kararı veren ya da karara katılan hakim aynı davanın istinaf incelemesinde bulunamaz. Temyiz içinde geçerli bir durum.

2)Hakimin Ret Edilebileceği Haller

Bu haller yasaklılık gibi sınırlı değildir. Hakimin tarafsızlığında şüpheyi gerektiren her sebep ret sebebi teşkil edebilir

-Davada iki taraftan birine ögüt vermiş ya da yol göstermiş olması

-İki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği halde görüşünü açıklamış olması.

-Davada, tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hakim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması

-Davacının dördüncü derece dahil yansoy hısımlarını ait olması

-Davacının dördüncü hata yansoy hısına ait olması

-Dava esnasında iki taraftan biri ile davası veya aralarında düşmanlık bulunması.

3)Hakimin Reddi Usulü ve Sonuçları;

-Hakimin reddi sebebini bilen tarafın ret talebini en geç ilk duruşmada ileri sürmesi gerekir. Ret sebebini davaya bakıldığı sırada öğrenmiş ise sonraki ilk duruşmada talebini bildirmelidir. Ancak idari yargıda genelde duruşma yapılmadığı için ret talepleri davanın esastan karara bağlanmasına kadar dinlenir.

-Hakimin reddi dilekçeyle talep edilir. Hakimi çekilmeye davet de hakimin reddi hükmündedir. Dilekçe hakimin mensup olduğu mahkemeye verilir.

Aşağıdaki durumlarda ret talebi geri çevrilir.

-Ret talebi süresinde yapılmamışsa

-Ret sebebi veya bu sebebe ilişkin inandırıcı delil sunulmamışsa

-Talebin davayı uzatmak amacıyla yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa

Danıştayda Çekinme ve Ret

-Davaya bakmakta olan dava dairesi başkan ve üyelerinin çekinme veya reddi halinde, bunlar hariç tutulmak suretiyle, o daire kurulu tamamlanarak bu husus incelenir, çekinme veya ret istemi yerinde görülürse işin esası hakkında da bu kurul karar verir.

-Çekinen veya reddedilenler ikiden fazla ise bu husustaki istem, dava daireleri kurullarınca incelenir. Çekinen veya reddedilenler kurula katılamazlar.

-Dava daireleri kurulları başkan veya üyeleri hakkındaki çekinme veya ret istemlerinde noksan üyeler diğer dava dairelerinden tamamlanır.

-Dava dairelerinin kurullarının toplanmasına engel olacak sayıda ret istemlerinde bulunulamaz ve çekinilemez.

-Danıştay tetkik hakimleri ve savcılarını sebeplerini bildirerek çekinebilecekleri gibi taraflarca reddedilebilirler. Bu istemlerde davaya bakan daire tarafından incelenir.

Bölge İdare Mahkemesi-İdare Mahkemesi ve Vergi Mahkemesinde Çekinme ve Ret

-Tek hakimlegörgülen davalarda hakimin reddi istemi, reddedilen hakimin katılmadığı idare veya vergi mahkemesinde incelenir.

-İdare ve Vergi mahkemelerinde reddedilen başkan ve üye birden çok ise istem Bölge İdare Mahkemesince incelenir. Bölge İdare Mahkemelerinde reddedilen başkan veya üye birden çok ise Danıştayca incelenir.

-Danıştayca ve bu mahkemelerce ret istemleri yerinde görülürse esas hakkında da karar verilir.

*Esas hüküm bakımından istinaf yolu kapalı bulunan dava ve işlerde hakimin reddi talebiyle ilgili merci kararları kesindir. İstinaf yolu açık olan davalarda ise merci kararlarına karşı tefhim ve tebliğ tarihinden itibaren 1 hafta içinde istinaf yoluna başvurulabilir.

*Hakimin reddine ilişkin merci kararlarına karşı tek başına istinaf ve temyiz yolunun başvurulabilir.

4.BÖLÜM: YARGI DÜZENLERİ (ÇEŞİTLERİ)

Ülkemizde adli yargı, idari yargı, askeri ceza yargısı, askeri idari yargı ve anayasa yargısı olmak üzere 5 yargı düzeni bulunmaktadır. Bu yargı düzenleri arasındaki uyumsuzlukları çözmek üzere uyumsuzluk mahkemesi kurulmuştur. Kanaatimizce uyumsuzluk yargısı, seçim yargısı ve mali yargı ayrı bir yargı düzeni sayılmaz.

A) ANAYASA YARGISI:

Anayasa mahkemesi tarafından yerine getirilmektedir. Anayasa mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM içtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar.

Şekil bakımından denetleme Cumhurbaşkanınca veya TBMM üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren 10 gün geçtikten sonra şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz, defu yoluyla da ileri sürülemez.

-Anayasa Mahkemesi; Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, AYİM başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcı vekillini, HSYK ve Sayıştay Başkan ve üyelerinin görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Genel Kurmay Başkanı, kara, deniz ve hava kuvvetleri komutanları ile jandarma genel komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.

Savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcı vekili yapar.

Yüce divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir.

B) ADLİ YARGI

Özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri arasında ortaya çıkan hukuki uyumsuzluklar ile ceza kanunlarının uygulanmasından doğan uyumsuzluk ve davalar adli yargı düzeni içinde yer alan mahkemeler tarafından çözümlenir.

-Adli yargı düzeni genel görevli, diğer yargı düzenleri ise özel görevli sayılabilir.

-Adli yargı yerlerince verilen kararlara karşı kural olarak önce istinaf yoluyla bölge adliye mahkemelerine başvurulur. İstinaf incelemesi üzerine verilen kararlara karşı ise bazı istisnalar dışında temyiz yoluyla yargıtaya başvurulur.

C) ASKERİ CEZA YARGISI

Asker kişilerin askeri nitelikte suçlarının yargılandığı ceza yargısıdır. Askeri ceza yargısı ilk derece mahkemeleri olan Askeri mahkemelerden ve temyiz mercii olarak askeri yargıtaydan oluşmaktadır.

-Askeri mahkemeler 3 askeri hakimden kurulur.

-General ve amirallerin askeri mahkemelere tabi suçlarından dolayı yargılanmaları Genelkurmay Başkanlığı nezdinde kurulan askeri mahkemede yapılır.

-Genelkurmay Başkanı, kara, deni ve hava kuvvetleri komutanları hakkında soruşturma açılmasına Başbakan, Jandarma Genel Komutanı hakkındaki soruşturmaya İçişleri Bakanı karar verir.

*Hükümler temyiz edilebilir.

*15 yıl ve daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümler kendiliğinden temyize tabidir.

D) İDARİ YARGI:

*İki ayrı yargı düzeni bulunmaktadır.

*Bunlar askeri idari yargı düzeni diğeri ise genel idari yargı düzenidir.

İDARİ YARGI DÜZENİNİN GÖREV ALANI:

➤ GÖREV VE YARGI DÜZENİ KAVRAMLARI:

Görev kavramı biri dar diğeri geniş olmak üzere iki ayrı anlamda kullanılmaktadır.

Geniş anlamda görev, yargı yolu anlamına gelmektedir.

Dar anlamda görev ise belli bir yargı düzeninin görevine giren uyuşmazlıkların bu yargı düzeni içinde yer alan mahkemelerden hangisinde çözümleneceğini ifade etmektedir.

➤ İDARİ YARGI DÜZENİ İLE ADLİ YARGI DÜZENİ ADASINDA GÖREV DAĞILIMI

1) İdari Yargı Düzeninin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklar

*İdarenin idari nitelikteki işlem, eylem ve sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkları çözmek amacıyla kurulmuştur.

İdari işlemler, idarenin idare hukuku alanında hukuki sonuç doğuran irade açıklamalarıdır.

İdari eylemler, idarenin bir iş ve oluş amacıyla gerçekleştirdiği pratik faaliyetlerdir.

İdari işlemler hukuki planda bir değişiklik bir sonuç yaratmaya yöneldikleri halde, idari eylemler daha ziyade maddi alemde bir değişiklik yaratmaya yönelmektedir.

İdari sözleşmeler, iki taraflı hukuki işlemlerdir. Amacı kamu hizmetinin yürütülmesidir.

*İdarenin taraf olduğu sözleşmenin idari sözleşme sayılabilmesi için ya sözleşmenin konusunun bir kamu hizmetinin yürütülmesiyle ilgili olması ya da sözleşmede idareye üstünlük ve ayrıcalıklar tanınması gerekir.

*İdari işlem, eylem ve sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar kural olarak idari yargının görev alanına girmektedir.

2) Adli Yargı Düzeninin Görevine Giren İdari Uyuşmazlıklar

a. Kanunla Adli Yargı Düzeninin Görevine Dahil Edilen Uyuşmazlıklar

*Kanun koyucu asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini adli yargıya veremez. Bunu AYİM yapar.

Normalde idari yargının görev alanına girdiği halde adli yargının görevli sayılmasına ilişkin kanunları şu şekilde sıralayabiliriz;

-Kamulaştırma işlemine karşı açılan iptal davası hariç 2942 sayılı kamulaştırma kanununun uygulanmasından doğan davalar

-5326 sayılı Kabahatler Kanunu uyarınca verilecek idari yaptırım kararlarına yapılacak başvurularda, Sulh Ceza Hakimlikleri görevlidir.

b. Yargısal İçtihatlarla Adli Yargı Düzeninin Görevine Dahil Edilen Uyuşmazlıklar

-Fiili Yol Olarak Kabul Edilen Durumlardan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

Fransız hukukunda fiili yol kavramının ortaya çıkışı Krallık Rejimine kadar gerilere gitmektedir.

*2 halde fiili yol teorisine başvurulabilecektir. Birincisi kişisel bir nitelikte bir temel hak veya özgürlüğün ihlali halinde, ikincisi ise mülkiyet hakkına yönelik açık ve ağır bir ihlalin varlığı halinde.

-İdarenin Özel Hukuk Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar

*İdarenin taraf olduğu her sözleşme idari sözleşme değildir. Özel hukuk ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkları çözme görevi de idari yargı yerlerine değil, adli yargı yerlerine aittir. Örneğin, abonman sözleşmeleri(doğalgaz, elektrik, su), kamu ihale sözleşmeleri, öğrencilerle yapılan burs ve kredi sözleşmeleri.

İdarenin özel hukuk sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargı yerlerinin görevine girmekle birlikte, sözleşmeden ayrılabilir nitelikteki idari işlemler idari yargı yerlerinin görevine girer.

-Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özel Hukuka Tabi Faaliyetlerinden Doğan Uyuşmazlıklar

Kamu iktisadi teşebbüsleri birer kamu tüzel kişisidirler. Kamu tüzel kişilerinin faaliyetleri idari niteliktedir ve idare hukuku kurallarına tabidir. Ancak bu durum KİT'ler için tam olarak geçerli değildir.

KİT'lerin üçüncü kişilerden mal ve hizmet satın alırken veya üçüncü kişilere mal ve hizmet satarken yaptığı sözleşmeler özel hukuk sözleşmesi sayılmaktadır. Dolayısıyla bu uyuşmazlıklar adli yargıda çözümlenir.

3) Tahkim Yolu Öngörmüş Kamu Hizmeti İmtiyaz Şartlaşma Ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar

İmtiyaz sözleşmeleri veya kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleri, tipik birer idari sözleşmelerdir. Ancak Anayasanın 125. Maddesinde kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Bu tür sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargıda çözümlenmesine imkan tanımıştır.

Genel İdari Yargı Düzeni İle Askeri İdari Yargı Düzeni Arasındaki Görev Uyuşmazlıkları

Askeri kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkları çözme görevi AYİM'e verilmiştir. Bir idari uyuşmazlığın AYİM'in görevine girebilmesi için 2 şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir.

*İdari işlem veya eylemin askeri hizmete ilişkin olması gerekir.

*Bu işlem veya eylemin askeri kişiyi ilgilendirmesi gerekir.

Askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların ilk ve son derece mahkemesi olarak yargı denetimini yapma görevi AYİM'e aittir.

Jandarmanın adli veya idari kolluk görevlerini yerine getirirken meydana gelen uyuşmazlıklar askeri idari yargının değil genel idari yargının görevine girer. Bu iki yargı yerleri arasında çıkan olumsuz görev uyuşmazlıkları uyuşmazlık mahkemesinde çözülür.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

Adli, idari ve askeri yargı merciler arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkili ve kanunla kurulup görev yapan bağımsız bir yüksek mahkemedir. Uyuşmazlık mahkemesi, 1 başkan, 12 asıl, 12 yedek üyeden oluşur. Uyuşmazlık mahkemesi hukuk ve ceza bölümlerine ayrılır. Her bölüm 1 başkan 6 asıl üyeden kurulur.

GÖREV UYUŞMAZLIKLARI

Görev yanı yargı yolu uyuşmazlıkları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki şekilde ortaya çıkabilmektedir.

1. Olumlu Görev Uyuşmazlığı: Adli, idari ve askeri idari yargıya bağlı iki yargı merciinde açılan ve tarafları, konusu, sebebi aynı olan davalarda bu yargı mercilerinin her ikisinin de kendilerini görevli sayan kararlar vermiş olmaları durumunda ortaya çıkar. Uygulamada olumlu görev uyuşmazlığının çıkması çok zor ve istisnai bir durumdur.

-Olumlu Görev Uyuşmazlığını Çıkarmanın Koşulları

*Adli, idari veya askeri yargı yerine açılmış bir dava bulunmaktadır.

*Görev itirazında bulunulmalıdır; davaya bakan mahkemenin görevsiz olduğunun ileri sürülmüş olmalıdır.

*Mahkeme görevsizlik itirazını reddetmelidir.

*Esas hakkında karar verilmemiş olmalıdır.

-Olumlu Görev Uyuşmazlığı Çıkarmanın Yöntemi: Görev itirazında bulunan kişi veya makam itirazın reddine ilişkin kararın verildiği tarihten, şayet bu kararın tebliği gerekiyorsa tebliğ tarihinden, itiraz yolu açık bulunan ceza davalarında ise ret kararının kesinleştiği tarihten başlayarak 15 gün içinde uyuşmazlık çıkarılmasını istemeye yetkili makama sunulmak üzere iki nüsha dilekçeyi itirazı reddeden yargı merciine verir. Bu yargı mercii, dilekçenin bir nüshasını ve varsa eklerini 7 gün içinde cevabını bildirmesi için diğer tarafa tebliğ eder. Tebligat yapılan taraf, süresi içinde bu yargı merciine cevabını bildirmezse, cevap vermekten vazgeçmiş sayılır. Yargı mercii, itiraz dilekçesi üzerine verdiği itirazı ret kararını kaldıracak görevsizlik kararı vermediği takdirde; yetkili makama sunulmak üzere kendisine verilen dilekçeyi, alınan cevabı

ve görevsizlik itirazının reddine ilişkin kararını, dava dosyası muhtevasını onaylı örnekleriyle birlikte uyuşmazlık çıkarma isteminde bulunmaya yetkili makama gönderir. Bir davada uyuşmazlık çıkarılması için yalnız 1 kere başvurulabilir.

-Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarını Belirleme Ve Sürelerin Dolması: Uyuşmazlık mahkemesine başvurulduğu resmi yazı ile kendisine bildirilen yargı mercii, görev konusunda uyuşmazlık mahkemesince bir karar verilinceye kadar davanın görülmesini geri bırakır. Uyuşmazlık mahkemesine başvurulduğunu bildiren yazının alındığı günden başlamak üzere 6 ay içinde bu mahkemenin kararı gelmezse yargı mercii davayı görmeye devam eder. Ancak, esas hakkında son kararı vermeden Uyuşmazlık mahkemesinin kararı gelirse yargı merci bu kararına uymak zorundadır. Uyuşmazlık çıkarılacağı bildirilerek yargı merciden davaya bakmanın ertelenmesini istenemez. Yazılı sürelerin bitmesi çalışmaya ara verme zamanına rastlarsa bu süreler çalışmaya ara vermenin sona erdiği günü izleyen tarihten itibaren 7 gün uzamış sayılır.

2.Olumsuz Görev Uyuşmazlığı:

Adli, idari, askeri yargı mercilerinden birisinin kesin veya kesinleşmiş görevsizlik kararı üzerine kendisine gelen bir davayı incelemeye başlayan bir yargı merci bu davanın kendisinin değil bilakis görevsizlik kararı veren merciin görevli olduğu kanısına varırsa; görevsizlik kararı vermek yerine, gerekçeli bir karar ile görevli merciin belirtilmesi için Uyuşmazlık mahkemesine başvurur ve elindeki işin incelenmesini uyuşmazlık mahkemesine değil erteler.

-Olumsuz görev uyuşmazlığı çıkarmanın koşulları:

*Adli, idari veya Askeri yargı mercilerinden verilmiş iki görevsizlik kararı bulunmalıdır.

*Görevsizlik kararları kesinleşmiş olmalı.

*Görevsizlik kararı verilen davalar aynı olmalıdır.

-Olumsuz görev uyuşmazlığı çıkarılması yöntemi ve süresi:

Olumsuz görev uyuşmazlıklarında dava dosyaları, son görevsizlik kararını veren yargı merciince, bu kararın kesinleşmesinden sonra, ceza davalarında doğrudan doğruya diğer davalarda ise taraflardan birinin istemi üzerine, ilk görevsizlik kararını veren yargı merciine ait dava dosyası da temin edilerek Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilir ve görevli yargı merciinin belirlenmesi istenir. En erken, ikinci uyuşmazlık kararının kesinleşmesinden itibaren başvurulabilir. En geç ise zamanaşımı süresi içinde başvurulabileceği ileri sürülmektedir.

-Görev Uyuşmazlığının Çıkmasını Önleyici Başvuru

a. Zorunlu Başvuru: Adli, idari, askeri yargı mercilerinden birisinin kesin veya kesinleşmiş görevsizlik kararı üzerine kendisine gelen bir davayı incelemeye başlayan bir yargı mercii bu davanın kendisini değil bilakis görevsizlik kararı veren merciin görevli olduğu kanısına varırsa görevsizlik kararı vermek yerine, gerekçeli bir karar ile görevli merciin belirtilmesi için uyuşmazlık mahkemesine başvurur ve elindeki işin incelenmesini uyuşmazlık mahkemesinin karar vermesine değil erteler. Bunun için şu koşullar gerçekleşmiş olmalı.

-Ortada başka bir yargı düzeni içine yer alan bir yargı yerince verilmiş bir karar olmalıdır.

-Karar görevsizlikle ilgili olmalı.

-Karar kesinleşmiş olmalı.

-Görevsizlik nedeniyle ret edilen dava ile şimdiki dava aynı olmalıdır.

-Davanın açıldığı şimdiki mahkeme de davada önceki yargı düzeninin görevli olduğu kanısına varmalıdır. Üçüncü bir yargı düzeninin görevli olduğu kanısına varırsa bu yola başvurulamaz.

b. İhtiyarı Başvuru: Daha önce uyuşmazlık mahkemesince yargı yeri belirtilmemiş olan bir davada temyiz incelemesi yapan yüksek mahkeme davanın davaya bakan mahkemenin görevi dışında olduğu kanısına varırsa incelediği kararı bozacağı yerde, incelemeyi erteleyerek yargı merciinin belirtilmesi için uyuşmazlık mahkemesine başvurmaya karar verebilir.

HÜKÜM UYUŞMAZLIKLARI:

Adli, idari ve askeri yargı mercilerinden en az ikisi tarafından görevle ilgisi olmaksızın kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş, aynı konuya ve sebebe ilişkin taraflarından en az biri aynı olan ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi olanaksız bulunan hallerde hüküm uyuşmazlığının varlığı kabul edilir. Hüküm uyuşmazlığı çıkarılabilmesinin koşullarını şöyle sıralayabiliriz:

-Farklı yargı düzenleri içinde yer alan yargı yerlerince verilmiş iki karar bulunmalıdır.

-Kararlar uyuşmazlığın esasına ilişkin ve kesinleşmiş olmalıdır.

-Kararlar aynı konuya ilişkin olmalıdır.

-Kararlar arasındaki çelişki nedeniyle hakkın yerine getirilmesi olanaksız olmalıdır.

Hüküm uyuşmazlığının çıkarılmasını ilgili kişi veya makam Uyuşmazlık Mahkemesine başvurarak giderilmesini isteyebilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi hüküm uyuşmazlıklarını dosya üzerinde inceleyerek karara bağlar. Gerekli gördüğü hallerde veya istek üzerine tarafları dinleyebilir.

5.BÖLÜM: İDARİ YARGI YERLERİ

GENEL İDARİ YARGI YERLERİ

Genel olarak: Genel idari yargı yerleri, Danıştay, Bölge İdare Mahkemesi, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinden meydana gelir.

İdare ve Vergi Mahkemeleri ilk derece mahkemeleridir.

Bölge İdare Mahkemeleri ise bir üst denetim merci olarak idare ve vergi mahkemesi kararlarını istinaf yolu ile denetlerler. Bölge İdare Mahkemesi kararları kural olarak kesin olmakla birlikte kanunda sınırlı sayıda sayılanlara karşı Danıştay'da temyize de başvurulabilir.

Danıştay ise hem idari, hem de yargısal görevleri olan anayasal bir kuruluştur.

Danıştay'ın Başlıca Görevleri:

-Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetiyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında 2 ay içinde görüş bildirmek

-Tüzük tasarılarını incelemek

Danıştay'ın Yargısal Görevleri:

-İdari Mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.

-Kanunlarda gösterilen belli davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

-İçtihatların birleştirilmesi

-İdari yargı yerleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını çözmek

DANIŞTAYIN İDARİ KARAR ORGANLARI

1)İdari Daireler (Danıştay 1. Dairesi): Danıştay'da yalnızca bir idari daire vardır. İdari işlere ilişkin uyuşmazlıklar ve görevler bu daire ile idari işler kurulunda görülür. 1 Başkan 4 üye ile toplanır. Müzakereler gizli yapılır. Yukarıda belirtilen Danıştay'ın idari görevlerinin yanı sıra;
-İdari makamlar arasında görev ve yetkiden doğan ve Başbakanlıktan gönderilen uyuşmazlıklar,
-Kamulaştırma Kanununun 30 maddesinden doğan ve Başbakanlıktan gönderilen uyuşmazlıklar,
-Kamu yararına çalışan derneklerle ilgili teklifler
-Memur ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarına ilişkin işler Danıştay'ın görevleri sayılabilir.

*Kamu yararına çalışan derneklerle ilgili görevi Dernekler Kanununda farklı bir hüküm bulunması nedeniyle son bulmuştur.

2)İdari İşler Kurulu: Bu kurul İdari Daire(1. Daire) başkanı, İdari Dairenin 2 üyesi, her dava dairesinden 1 üyeden oluşur. Danıştay başkan veya başkanvekili başkanlık eder. Toplanma ve görüşme sayısı 9 dur. Memurların yargılanması ile ilgili görüşmeye kararı veren daire başkan ve üyeleri katılamazlar. Görevleri;

-Kamu hizmetler ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini
-İdari Daire ve Kurulları arasındaki görev uyuşmazlıklarını
-Memurun ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması ile ilgili 1. Daire tarafından verilen kararların itirazı

3)Danıştay Genel Kurulu: Danıştay Başkanı, Başsavcı, Başkanvekilleri, Daire Başkanları, üyeler ve genel sekreterden oluşur. Genel kurulun görevi genellikle seçimlerle ilgilidir.

4) Yüksek Disiplin Kurulu: Danıştay Başkanı, her daireden 1 üye, 3 daire başkanı(2si dava dairesi, 1i idari dava dairesi), Başsavcıdan oluşur. İki daire başkanı ve 5 üyede yedek olarak seçilir.

Görevi; Danıştay Başkanı, Başsavcı, Başkanvekilleri, Daire Başkanları ve üyeler hakkında disiplin kovuşturması yapmak, disiplin cezası uygulamak.

5)Disiplin Kurulu: 1 Daire Başkanı, 1 üye, birinci sınıfa ayrılmış bir tetkik hakimi ve Danıştay savcısından oluşur.

Görevi; Danıştay memurları hakkında Yüksek disiplin kurulu görevlerini yapar. Danıştay memurları hakkında yargılama iznine ilişkin karar verir ve Danıştay memurları hakkında görüşme ve danışma görevi görür.

6)Başkanlar Kurulu: Danıştay başkanı, Başsavcı Başkanvekilleri ve daire başkanlarından oluşur.

Görevi; görev ve yetki uyuşmazlıkları ve başkanlık kurulunun kararlarına yapılan itirazları inceler.

7) Başkanlık Kurulu: Danıştay başkanı başkanlığında 3ü daire başkanı, 3ü üye olmak üzere 6 asıl, 2 daire başkanı, 2 üye olmak üzere 4 yedek üyeden oluşur.

Görevleri; üyelerin görev yerlerini belirlemek, daire başkan ve üyelerin, görev yerlerini değiştirmek, tetkik hakimlerinin görev yerlerini belirlemek ve değiştirmek. Yönetim işlerini belli etmek.

*Başkanlık Kurulu kararlarına karşı ilgililer 7 gün içerisinde Başkanlar Kuruluna itiraz edebilirler.

DANIŞTAY'IN YARGISAL KARAR ORGANLARI

1)Dava Daireleri: Danıştay'ın 9 dava dairesi vardır. Heyetler 1 başkan,4 üye ile toplanır. Müzakereler gizli yapılır. Yeteri kadarda tetkik hakimi görev yapar. 2-5-6-8-10 daireler İdari Dava Daireleri, 3-4-7-9 Vergi Dava Daireleridir. Dava daireleri arasındaki iş bölümü Başkanlık Kurulu tarafından belirlenir. Başkanlık Kurulunun kararları kesindir. Dava dairelerinin iki görevi vardır.

-Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı uyuşmazlıkları çözmek.

-Temyiz mercii olarak görev yapmaktadır.

2)İdari Dava Daireleri Kurulu: İdari Dava Dairelerinin başkanları ve her daireden 2 asıl 2 yedek üyeden oluşur. Toplantı ve görüşme yeter sayısı 15tir. İki görevi vardır.

-Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davaların temyiz başvurularını incelemek

-Bölge idare mahkemesinin ısrar kararlarına karşı yapılan temyiz başvurularını incelemek

3) Vergi Dava Daireleri Kurulu: Vergi dava dairelerinin başkanları ve her daireden 3 asıl 3 yedek üyeden oluşur. Toplantı ve görüşme yeter sayısı 11dir. Görevleri:

-Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davaların temyiz başvurularını incelemek.

-Bölge İdare Mahkemelerinin ısrar kararlarına karşı yapılan temyiz başvurularını incelemek.

5) İçtihadı Birleştirme Kurulu: Danıştay başkanı, başsavcı, başkanvekilleri, dava daireleri başkanları ve üyelere oluşur. Toplantı ve görüşme yeter sayısı 25tir. Kurul dava dairelerin, idari dava ve vergi dava kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında aykırılık ve uyuşmazlık halinde Danıştay Başkanı havalesi, Başsavcının düşüncesi ile içtihadın birleştirilmesi veya değiştirilmesine karar verir.

Kimler tarafından istenebilir?

-Danıştay Başkanı

-Başsavcı

-Konu ile ilgili daireler

-İdari ve Vergi Daire Kurulları

-İlgili Kişiler

Kararlar Resmi gazetede yayımlanır ve bağlayıcıdır.

Personeli: Danıştay'da çalışan personel 3 ayrı statüde görev yapar. Meslek mensupları, yardımcı personel ve memurlar.

Meslek Mensupları: Danıştay Başkanı, Başsavcı Danıştay Başkanvekili, Daire Başkanı ve üyelerdir.

-Danıştay Başkanı: Kendi üyeleri arasından, Danıştay Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğuyla seçilir. Görev süresi 4 yıldır. Yeniden seçilebilir. Seçimler gizli oyla yapılır. Danıştay'ın genel işleyişinden sorumludur. 4 yıl süreyle üyelik yapmak zorunludur.

-Danıştay Başsavcısı: Kendi üyeleri arasından Genel Kurulca üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir. 4 yıl süreyle üyelik yapmak zorunludur. Gizli oyla seçilir. Görev süresi 4 yıldır. Başsavcı ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülen dava dosyalarını, esas hakkındaki düşüncelerini bildirmek üzere savcılara havale eder. Her takvim yılı sonunda Danıştay Başkanlığına rapor verilir.

-Danıştay Başkan Vekilleri: Kendi üyelere arasında Genel Kurulca atanır. 3 yıl süreyle Danıştay üyeliği yapmış olmak gerekir. Gizli oyla seçilirler. Danıştay Başkanının yokluğunda kıdem sırasıyla ona vekalet ederler. Görev süreleri 4 yıldır.

-Daire Başkanları: Kendi üyeleri arasında Genel Kurulca, gizli oyla 4 yıl süreyle görev yapmak üzere seçilirler. Dairelerindeki işlerin yürütülmesi, tetkik hakimleri ve memurların yetişmesini sağlamak ile görevlidirler. Her yıl sonunda Danıştay Başkanına rapor verirler.

-Danıştay Üyeleri: Danıştay üyelerinin $\frac{1}{4}$ ü idari görevlilerden Cumhurbaşkanınca, $\frac{3}{4}$ ü ise idari yargı hakim ve savcılarında HSYK tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının atayabileceği görevliler ise:

*Bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, elçilik, valilik

*Generallik, amirallik

*Cumhurbaşkanlığı ve TBMM Genel Sekreterlikleri

*HSYK Genel Sekreterliği

*Kamu kuruluşlarında Genel Müdürlük, Teftiş Kurul Başkanlığı, Düzenleyici Denetleyici Kurul Başkanlığı

*Yükseköğretim kurumlarında Hukuk, İktisat, Maliye, Kamu Yönetimi Profesörleri

*Kamu kurumlarında Başhukuk Müşavirliği, 1. Hukuk Müşavirliği, Hukuk Hizmetleri Başkanlığı ve Hukuk İşleri Müdürlüğü

İdari yargı hakim ve savcıları arasında Danıştay'a üye seçilebilmek için 17 yıl hakim ve savcılık yapmış olmak, birinci sınıfta en az 3 yıl görev yapmış olma şartı aranır.

İdari görevlerden seçilebilmek için ise devlet hizmetinde 15 yıl çalışmış olmak, birinci derecede aylığı hak kazanmış olmak şarttır. Boşalan üye sayısının dördü bulmasıyla atama işlemi teklif edilir.

Yardımcı Personel: Tetkik hakimi ve savcılardan oluşur. Hakimlik teminatından yararlanırlar.

-Tetkik Hakimleri: Meslekte 5 yıl hizmet etmiş ve olumlu sicil almış idari hakimleri arasında HSYK tarafından atanır. Görev yerleri HSYK tarafından değiştirilebilir. Kendilerine havale edilen işleri inceleyerek Danıştay Başkanı ve kurula gerekli açıklamaları yaparlar. Karar taslaklarını ve tutanakları hazırlarlar.

-Savcılar: Meslekte 5 yıl hizmet etmiş ve olumlu sicil almış idari hakimleri arasında HSYK tarafından atanırlar. İlk derece mahkemesi olarak Danıştay'ın baktığı dosyalar hakkında 1 ay içerisinde yazılı görüş verirler.

Memurlar: Genel Sekreterliğe bağlı olarak görev yapan idari hizmet birimleri, Daireler, Kurullar ve Başsavcılığa bağlı olarak çalışan memurlar 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre çalışırlar.

DANIŞTAY'IN YARGISAL GÖREVLERİ

A) İlk Derece Mahkemesi Olarak: Danıştay bazı davalara ilk derece mahkemesi olarak bakar. Bu davalar aşağıda belirtilecektir.

B) Temyiz Mercii Olarak: Danıştay Bölge İdare Mahkemelerince verilen kararlardan sadece kanunda sınırlı sayıda sayılanları temyiz mercii olarak inceler. Bunlar;

- Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalar
- İstinaf başvurusu üzerine Bölge İdare Mahkemesince verilen kararlardan İYUK m.46 da sayılanlar
- İvedi yargılama usulüyle idare mahkemeleri tarafından verilen kararlar
- Milli Eğitim ve ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlara ilişkin davalarda idari mahkemeler tarafından verilen kararlar

C) İçtihatî Birleştirme Mercii: İçtihatların birleştirilmesi dava dairelerinin veya idari ve vergi daireleri kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında ayrılık ve uyuşmazlık görüldüğünde Danıştay başkanının havalesiyle bunlar birleştirilir. Resmi Gazete'de yayımlanır ve bağlayıcıdır.

D) İdari Yargı Yerleri Arasında Ortaya Çıkan Görev ve Yetki Uyuşmazlıklarının Çözüm Mercii Olarak: Değişik bölge idare mahkemelerinin yargı çevresinde çıkan görev ve yetki uyuşmazlıkları Danıştay tarafından kesin olarak çözümlenir.

➤ **BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ**

Bölge idare mahkemeleri Adalet Bakanlığınca kurulur. Kuruluş ve yargı yerlerinin tespitinde İçişler, Maliye ile Gümrük Tekel Bakanlığının görüşleri alınır. Kaldırılması ise yine aynı bakanlıkların görüşü alınarak Adalet Bakanlığının görüşü alınarak HSYK tarafından karar verilir. Resmi gazetede yayımlanır. Bölge İdare Mahkemeleri Ankara, İstanbul, İzmir, Samsun, Erzurum ve Konya'da kurulmuştur.

a) Bölge İdare Mahkemesi Başkanı: HSYK tarafından atanır. Danıştay Daire Başkanı ve üyeleri kendi istekleri üzerine HSYK tarafından BİM Başkanlığına veya Daire Başkanlıklarına 4 yıllığına atanır. Bu süre Danıştay üyeliğinde geçmiş sayılır. İstekleri üzerine Danıştay üyeliğine geri dönebilirler. BİM Başkanı aynı zamanda BİM dairelerinden birine de başkanlık yapar. Bunun dışında mahkemeyi temsil eder ve düzenli çalışması sağlayacak tedbirleri alır.

b) Başkanlar Kurulu: BİM Başkanı ve Daire Başkanlarından oluşur. İhtisas sağlamak amacıyla daireler arasındaki iş bölümünü sağlar, iş bölümü uyuşmazlıklarını çözer. Bir daire kendi üyeleriyle toplanmadığı hallerde diğer dairelere üye görevlendirir. Kararlar arasında ayrılık ve uyuşmazlık halinde bu uyuşmazlığın giderilmesinin talep edilmesi halinde kendi görüşleriyle Danıştay'a iletmekle görevlidir. Kurul eksiksiz toplanır çoğunlukla karar verir.

c) Daireler: Biri İdare, diğeri Vergi olmak üzere en az 2 daire bulunur. Gerekli hallerde Adalet Bakanlığının teklifi üzerine HSYK tarafından artırılır azaltılır.1 başkan 2 üye toplanır. Görüşmeler gizli yapılır. Dairelerin görevleri;

- İstinaf başvurularını karara bağlamak
- Yürütmeyi durdurma kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek
- Aynı yargı çevresindeki vergi ve idare mahkemeleri arasındaki uyuşmazlıkları çözmek
- Yargı çevresindeki bir mahkemenin davaya bakmasında hukuki bir engel çıktığında, yargı çevresinde tereddüt oluştuğunda bu konu ile ilgili karar verir.

d) Adalet Komisyonu: Komisyon, BİM Başkanının başkanlığında, HSYK tarafından Daire Başkanları arasından belirlenen 2 asıl üyeden oluşur. HSYK ayrıca 1 daire başkanı 2 yedek üye belirler.

e) **Müdürlükler:** Yazı İşleri Müdürlüğü, İdari İşler Müdürlüğü ve ihtiyaç duyulan diğer müdürlükler kurulur.

➤ **İDARE VE VERGİ MAHKEMELERİ**

İdare ve Vergi Mahkemelerin Kuruluşu:

İçişleri, maliye ve gümrük tekel bakanlarının görüşleri alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur. Yine aynı bakanlıkların görüşü alınarak Adalet Bakanlığının teklifi üzerine yargı çevresinin değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verir. Birden fazla vergi ve idare mahkemesinin bulunduğu yerde görev dağılımı HSYK tarafından belirlenir. Resmi Gazetede yayımlanır.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin Oluşumu:

Mahkeme kurulları 1 başkan 2 üyeden oluşur. Mahkeme başkanları görüşme ve duruşmaları yönetir düşünce ve görüşlerini bildirir ve oylarını en son verirler. Her takvim yılı sonunda BİM ne rapor sunarlar. Üyeler ise kendilerine verilen dosyaları gecikmeden incelerler ve kurula gerekli açıklamaları yaparlar. Oylarını verirler. Her mahkemede yazı işleri müdürlükleri bulunur. Gerekli görülen yerlerde idari, mali ve teknik işler müdürlükleri de kurulur.

İDARİ YARGI YERLERİNDEKİ GÖREV PAYLAŞIMI VE GÖREV UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ

Görev; mahkemenin konusu itibarıyla bir davaya bakabilme yetkisini ifade eder. Madde itibarıyla yetkidir. Görev; aynı yargı kolundaki hangi mahkeme sorusunun cevabıdır. Yetki ise aynı türden dava ve uyuşmazlıklara bakabilen mahkemeden hangi yerdeki mahkeme o davaya bakacaktır sorusunun cevabıdır. Mahkeme önüne gelen davada önce görevli olup olmadığını inceler, sonra da yetkili olup olmadığını inceler.

Görev Kurallarının Niteliği: Mahkemelerin görevi kanunla düzenlenir ve kamu düzenindedir. Yapılan düzenleme ile görevsiz hale gelen mahkeme elindeki davalara yönünden görevsizlik kararı vermelidir. Çünkü görev kuralları kamu düzenindedir ve derhal uygulanır. İdari yargıda genel yetkili mahkemeler İdare Mahkemesidir. Danıştay ve Vergi Mahkemesi özel görevli mahkemedir. AYİM de özel yetkili mahkemedir.

Görev, İş Bölümü ve İş Dağılımı Kavramlarının Karşılaştırılması

Görev: Mahkemenin konusu itibarıyla bir davaya bakabilmesini ifade eder. Görev madde itibarıyla yetkidir. Dava ve uyuşmazlıkların aynı yargı düzeni içinde yer alan farklı türden mahkemeler arasındaki dağılımını ifade eder. İdari mahkeme mi? Vergi Mahkemesi mi?

İş Bölümü: Dava ve uyuşmazlıkların aynı yargı düzeni içinde, aynı yargı çevresinde ve aynı türden mahkemeler arasındaki dağılımını ifade eder. Bu mahkemelerin görevi aynıdır. Ancak bu görev paylaşırması belli bir ihtisaslaşmayı sağlayacak şekilde yapılır.

İş Dağılımı: Aynı yargı düzeni içinde ve aynı yargı çevresinde yer alan aynı türden mahkemeler arasındaki dağılımını ifade eder. Burada bir ihtisaslaşma yoktur. Sadece iş yükünün eşit ve dengeli dağılımı söz konusudur.

İdare ve Vergi Mahkemelerinde ki iş bölümü HSYK tarafından belirlenir ve Resmi Gazetede yayımlanır. Ancak HSYK bu yetkiyi idare ve vergi mahkemelerindeki iş bölümü için henüz kullanmamıştır.

İdari yargıda iş bölümü şimdilik sadece Danıştay düzeyinde uygulanmaktadır. İdari dava daireleri ve vergi dava daireleri kendi aralarında iş bölümü esasına göre çalışır. İş bölümü

Danıştay Başkanlık Kurulu tarafından belirlenir. Aynı zamanda AYİM'nin daireleri de kendi aralarında iş bölümü esasına göre çalışırlar.

İDARİ YARGI YERLERİ ARASINDA GÖREV PAYLAŞIMI

1. Danıştay'ın Görev Alanı: 1982 yılında ilk derece mahkemeleri olarak İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin kurulmasından sonra Danıştay artık bir temyiz ve içtihat mercii haline gelmiştir.

Danıştay önemi nedeniyle bazı davalara ilk derece mahkemesi olarak bakmaktadır. Bu davalar;

- Bakanlar Kurulu Kararlarına karşı açılacak davalar
- Başbakanlık, bakanlıklar, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının müsteşarları ile ilgili kararnamelere karşı açılan davalar
- Bakanlıklar, kamu kuruluşları ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemleri
- Danıştay İdari Dairesince ve İdari İşler Kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylemlere karşı açılan davalar.
- Birçok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işere ilişkin davalar.
- Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararlarına karşı açılan davalar
- Tahkim yolu öngörülmeven kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma sözleşmelerinden doğan dava yukarıda sayılan Danıştay Kanununda sayılan görevlerin dışında bazı özel kanunlarda da rastlanmaktadır. Örnek olarak;
- HSYK nın kesinleşmiş meslekten çıkarma işlemlerine karşı açılan davalar
- Özelleştirme işlemlerine ilişkin iptal davaları
- Türk Petrol Kanunu uyarınca Bakanlık tarafından alınan başvuru, araştırma izni, arama ruhsatı ile ilgili davalar.

İdare Mahkemelerinin Görev Alanı:

İdari yargıda genel görevli mahkeme idare mahkemesidir. İlk derece mahkemesi olarak Danıştay ve Vergi mahkemelerinin görevine girmeyen he dava idare mahkemesinin görevine girer. İdare mahkemeleri vergi mahkemelerinin ve Danıştay'ın görevine giren davalar dışında -İptal davalarına

-Tam yargı davalarına

Tahkim yolu öngören imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerden doğan hariç kamu hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili uyuşmazlıklar ile ilgili davaları çözümler.

Vergi Mahkemesinin Görev Alanı:

Vergi mahkemeleri idari mahkemelerine nazaran özel görevli mahkemelerdir. Görevleri;

-Genel bütçe, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlülükler, bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davalar

-Yukarıdaki konularda 6193 sayılı AATUHK uygulaması ile ilgili davalar

*Mahalli idare birlikleri, özel bütçeli kuruluşlar, KİT'ler ve SGK ile ilgili vergi resim, harç davaları idare mahkemesinde görülür.

Tek Hakimle Çözülecek Davalar

Nispeten daha az önemli olan bazı davalar tek hakimle bakılıp karar verilir. Konusu belli bir tutarı geçmeyen bu davaların 2016 yılı için parasal sınırı 31.000 TL'dir.

İDARİ YARGI YERLERİ ARASINDA ORTAYA ÇIKAN GÖREV UYUŞMAZLIKLARI VE ÇÖZÜMÜ

Bir uyuşmazlık yahut davaya hangi mahkemece bakılacağı meselesi önce yargı düzenleri arasındaki görev paylaşımı şeklinde ortaya çıkar. Buna geniş anlamda görev yahut yargı yolu uyuşmazlığı denir. Yargı yolu ile uyuşmazlıkların çözümü ise Uyuşmazlık Mahkemesinin görev alanına girmektedir. Uyuşmazlığa, aynı yargı düzeni içinde bulunan, mahkemelerden hangisine bakılacağı ise mahkemelerin görevi ile ilgili olup kural olarak o yargı düzeninin tepesindeki yüksek mahkemenin görevidir. Görev uyuşmazlıkları olumlu ve olumsuz görev uyuşmazlıkları olmak üzere ikiye ayrılır.

Olumsuz Görev Uyuşmazlığı:

Kısaca “benim görevim değil, benim de görevim değil” şeklinde ifade edebiliriz. Her iki mahkeme de kendisini yetkili görmez. Olumsuz görev uyuşmazlıkları, idare, vergi mahkemeleri idari yargının görev alanına giren bir davada “görevsizlik” sebebiyle davanın reddine karar verirse dosyayı görevli gördüğü idare ve vergi mahkemesine gönderir. Gönderilen mahkeme de kendisini “görevsiz” gördüğü takdirde; ilk mahkeme ile ikinci mahkeme aynı Bölge İdare Mahkemesi yargı çevresinde ise Danıştay tarafından çözülür. İdare veya vergi mahkemesi Danıştay arasında ise çıkacak görev uyuşmazlığı ile ilgili son kararı Danıştay vereceği için olumsuz görev uyuşmazlığı çıkmaz. Görevli mahkemede yeniden dava açılması halinde harç alınmaz.

*Danıştay’ın idari dava daireleri ile vergi dava daireleri kendi aralarında “iş bölümü” esasına göre çalışır.

Olumlu Görev Uyuşmazlığı:

Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir davada birden fazla yargı yerinin kendini görevli görerek, görevsizlik itirazına ret etmeleridir. Bu ihtimal son derece zayıftır.

İDARİ YARGI YERLERİNİN YETKİSİ İLE İLGİLİ KURALLAR VE YETKİ KONUSUNDA ORTAYA ÇIKAN UYUŞMAZLIKLAR ÇÖZÜMÜ

Genel Olarak: Yetki kavramı aynı yargı düzeni içinde yer alan ve aynı türden uyuşmazlıklara bakmakla görevli bulunan mahkemelerden hangi yerde bulunanın o uyuşmazlığa bakabileceğini ifade eder. Bir davaya yer itibarıyla bakma iktidarına sahip mahkemeyi ifade eder.

Yetki Kurallarının Niteliği: Mahkemelerin görevi gibi yetkisi de kanunla düzenlenir. Kamu düzeninden sayılır.yargılamanın her aşamasında mahkemece kendiliğinden sözleşmeyle yetkili mahkeme belirleme imkanı yoktur. Hangi uyuşmazlığa hangi yerdeki mahkemenin bakacağı kanunla kesin olarak belirlenmiştir. Sadece bir tek yer mahkemesi yetkilidir. Tek istisnası “kamu görevlilerinin atamaları ile ilgili davalarda kamu görevlisinin yeni ve eski görev yeri mahkemesi yetkilidir. Yetki uyuşmazlıklarının yetkisizlik kararı verildiğinde dosya kendiliğinden yetkili mahkemeye gönderilir.

Yetkisizlik sebebiyle dosyanın gönderildiği mahkemede kendisini yetkisiz gördüğü takdirde, söz konusu mahkeme ile yetkisizlik kararını veren mahkeme aynı BİM yargı çevresinde ise Danıştay tarafından çözümlenir.

Genel Yetki Kuralı: Eğer bir davanın hangi yerdeki mahkemede açılacağı özel olarak kanunla gösterilmemişse yetkili idare mahkemesi dava konusu olan idari işlemi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.

Özel Yetki Kuralları:

1. Kamu Görevlileriyle İlgili Davalarda Yetki

- Atama ile ilgili davalarda eski ve yeni görev yeri idare mahkemesi
- Göreve son verilmesi, emekli olması ile yetkili mahkeme son görev yeri mahkemesi
- Görevle ilişkinin kesilmesi sonucunu doğurmayan disiplin cezaları ile ilgili ilgilinin görevli olduğu yer idare mahkemesi
- Hakim ve savcıların mali ve sosyal haklarına sicile ilişkin konularda, müfettiş hal kağıtlarına karşı açılacak davalarda, hakim ve savcının görev yaptığı yerin bağılı olduğu BİM'ne en yakın BİM'nin bulunduğu yer idare mahkemesidir.

2. Taşınmaz Mallara İlişkin Davalarda Yetki

- Yetkili mahkeme taşınmaz malların bulunduğu yer idare mahkemesidir.

3. Taşınır Mallara İlişkin Davalarda Yetki

- Yetkili mahkeme taşınır malın bulunduğu yer idare mahkemesidir.

4. Tam Yargı Davalarında Yetki

- İdari sözleşmelerden doğanlar dışında kalan tam yargı davalarında yetkili mahkeme
- Zararı doğuran idari uyuşmazlığı çözümlenmeye yetkili
 - Zarar, bayındırlık ve ulaştırma gibi bir hizmetten veya idarenin herhangi bir eyleminden doğmuş ise hizmetin görüldüğü yer veya eylemin yapıldığı yer,
 - Diğer hallerde davacının ikametgahının bulunduğu yer idare mahkemesidir.

5. Vergi Uyuşmazlıklarından Doğan Davalarda Yetki

Vergi uyuşmazlıklarında yetkili mahkeme işlemi yapan dairenin bulunduğu yerdeki vergi mahkemesidir.

YETKİ UYUŞMAZLIK VE ÇÖZÜMÜ

Yetki uyuşmazlıkları, aynı türden uyumsuzluklara bakan ve ülkenin değişik yerlerinde kurulan mahkemeler bulunduğu anda ortaya çıkar. İdare ve vergi mahkemelerinin kendi aralarında yetki uyuşmazlıkları çıkabilir.

1. Olumsuz Yetki Uyuşmazlığı:

İki idare veya iki vergi mahkemesi arasında çıkar. Uyuşmazlık, mahkemeler aynı yargı çevresinde ise Bölge İdare Mahkemesince çözülür. Danıştay ve BİM bu konu ile ilgili kararları kesindir.

2. Olumlu Yetki Uyuşmazlığı:

Tarafları konusu ve sebebi aynı olan bir davada birden fazla yargı yerinin kendisini yetkili görerek yetkisizlik itirazını re etmeleridir. Bu ihtimal son derece zayıftır.

MERCİİ TAYİNİ

Yetkili bir mahkemenin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı çevresi sınırında tereddüt edildiği veya iki mahkemenin de aynı davaya bakmaya yetkili olduklarına karar verdikleri zaman;

-Aynı yargı çevresindeki mahkemeler için BİM

-Diğer hallerde Danıştay

Tarafından mercii tayini için gönderilir.

Danıştay ve BİM bu konuda verecekleri kararlar kesindir.

ASKERİ İDARİ YARGI

Askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar askeri yüksek idare mahkemesi tarafından çözülür. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi anayasal bir kuruluştur. İlk ve son derece mahkemesidir. Askerlik yükümlülüğü ile ilgili davalarda ilgilinin asker kişi olma şartı aranmaz. Hem idari hem de yargısal görevleri vardır.

İdari Karar Organları

1.Başkanlar Kurulu: Başkan, Daire Başkanları, Genel Sekreter'den oluşur. Başsavcılığı ilgilendiren konularda Başsavcı da toplantılara katılır.

2.Genel Kurul: Esas itibarıyla idari olmakla birlikte yargısal görevleri de (içtihatların birleştirilmesi) vardır. Başkan, Başsavcı, Daire Başkanları ve üyelerin tamamından oluşur.

-Genel Kurulun İdari Görevleri;

*Uyuşmazlık mahkemesine üye seçmek

*Yüksek Disiplin Kurulu kararlarına yapılan itirazları karara bağlamak

*İçtüzüğü yapmak

Genel kurulun başlıca yargısal görevi ise içtihatların birleştirilmesidir.

3. Yüksek Disiplin Kurulu: Başkan, Başsavcı, Daire Başkanı ve en kıdemli üyeden oluşur. Kurul AYİM Başkanı, Başsavcı, Daire Başkanları ve üyelerin hakimlik ve askerlik onuruna yakışmayan davranışlarından disiplin kovuşturması yapar. Uyarma, kınama ve görevden çekilmeye davet işlemlerinden birini uygular.

Yargısal Karar Organları

1.Daireler: AYİM iki daireden oluşur. İş hacmine göre Genel Kurulun teklifi, Genelkurmay'ın uygun görmesi ile MSB tarafından daire sayısı artırılıp eksiltilebilir. Her daire 1 Başkan 6 üyeden oluşur. Üyelerden 4'ü hakim üye 2 üye kurmay subaydır. Dairelerce verilen kararlara karşı itiraz ve temyize başvurulamaz.

2.Daireler Kurulu: Başkan, Daire Başkanları, her daireden 1 hakim subay ve her daireden 1 Kurmay Subaydan oluşur. Daireler Kurulu ancak asker kişileriyle ilgili aşağıdaki uyuşmazlıklara bakar.

-Birden fazla dairenin görevin taalluk eden davalar

-daireler arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıkları

-Danıştay'dan alınan düşünceler üzerine uygulanan eylem ve işlemler hakkında açılan davalar

-AYİM Başkanının veya Başsavcının yahut dairelerin prensibe taalluk eden hususlarda Daireler Kurulunda görüşülmesi uygun gördüğü davalar.

AYİM PERSONELİ

Meslek personeli(Başkan, Daire Başkanı, Başsavcı, üye)

Yardımcı personel (Raportörler, Savcılar)

Memurlar

MESLEK MENSUPLARI

1. AYİM Başkanı: Üyeler arasından rütbe ve kıdem sonrasına göre üçlü kararname ile atanır. Askeri hakim sınıfındandır.

2. AYİM Başsavcısı: Üyeler arasından rütbe ve kıdem sırasına göre üçlü kararname ile atanır. Askeri hakim sınıfındandır.

3. Daire Başkanları: Üyeler arasından rütbe ve kıdem sırasına göre üçlü kararname ile atanır. Askeri hakim sınıfındandır.

4. AYİM Üyeleri: İki yılını doldurmuş, kurmay yarbay ve albay rütbesinde 3 yılını doldurmamış kurmay subaylar ile en az yarbay rütbesindeki birinci sınıf askeri hakimler arasından her boş yer için gösterilecek 3 aday arasından Cumhurbaşkanınca seçilir. Askeri hakim olmayan üyelerin görev süresi 4 yıldır.

YARDIMCI PERSONEL

1. Raportörler: Danıştay'da görev yapan tetkik hakimlerine benzerler. Kendilerine havale edilen işlerle ilgili düşünce ve kanaatlerini Daire ve Daire Kuruluna bildirirler.

2. Savcılar: Kendilerine havale edilen dosyaları Başsavcı adına incelerler. Davalarda 30 gün, YD isteminde 2 gün içinde düşüncelerini bildirir.

MEMURLAR

AYİM de yeteri kadar memur görevlendirilir.

*Askeri idari yargı ile genel(sivil) idari yargı düzeni ayrı birer yargı düzeni olduğundan bunlar arasında çıkan görev ve hüküm uyuşmazlıkları UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ tarafından kesin çözüme bağlanır.

İPTAL DAVALARI

İptal davalar, idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davalar olarak tanımlanmıştır.

Not: iptal davalarının konusunu idari işlemler teşkil etmektedir. İdari işlemin bireysel veya düzenleyici olması önemli değildir.

Not: idari işlemlerden yalnızca tek yanlı ile yürütülmesi zorunlu nitelikte olanlar iptal davasına konu edilebilir.

*İki yanlı işlemlerden olan idari sözleşmeler iptal davasına konu edilemez. Bunlar ancak tam yargı davasına konu edilebilir.

*Sözleşmeden ayrılabilir işlemler ile sözleşmenin düzenleyici nitelikteki hükümleri (şartnameler) iptal davasına konu yapılabilir.

*İptal davasının konusunu teşkil edecek işlemler yalnızca idare tarafından yapılmaz.

Not: İdarenin ister özel hukuka tabi sözleşmeleri isterse idari sözleşmeleri olsun, sözleşmeden akdedilmesi aşamasına kadar yapılan işlemler idareye tek taraflı yapılan işlemler olduğundan, bunlara iptal davası açılabilir.

*Sözleşmenin akdedilmesinden sonra da sözleşmeden ayrılabilen tek taraflı işlemler varsa bunlarında iptal davasına konu yapılabileceği kabul edilmektedir.

Not: Ancak sözleşmenin ifasından dolayı taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar ancak tam yargı davasına konu yapılabilir.

İPTAL DAVALARININ NİTELİKLERİ

*İdarenin, Anayasa ve kanunlara aykırı bireysel ve düzenleyici işlemlerinin iptali ancak bu davayla sağlanabilir.

*İptal davası kişilerin yararına ve çıkarına hizmet ettiği kadar, genel hukuk düzeninin ve hukuk devletinin korunmasına da hizmet etmektedir.

Özellikleri :

-İptal davasının konusunu idarenin tek yanlı idari işlemleri oluşturur.

İdari eylemler, iptal davasının konusu dışında kalır. Çünkü idari eylem ve fiil yapılmakla sonuçlarını ortaya koyar ve tüketir. İptal edilecek bir durum yoktur, idari sözleşmeler yukarıda anlatıldı.

-İptal davasının amacı, ilgilileri idarenin hukuka aykırı işlemlerine karşı korumaktır.

-İptal davası kişilere mutlak bir koruma sağlar. İptaline akrrar verildiği andan itibaren bütün hüküm ve sonuçlarıyla birlikte hukuk aleminden silinir.

-İptal davası, objektif nitelikte bir davadır. Verilen karar sadece taraflar arasında değil, herkes için hüküm ve sonuç doğurur.

-İptal davası açmak için hak ihlali şart değildir, menfaat ihlali yeterlidir.

-İptal davası kamu düzenindedir.

-İptal davası kamu düzenini sağladığından bu davayı açma hakkından önceden feragat edilemeyeceği gibi, davayı açtıktan ve hüküm verildikten sonra da kural olarak feragat edilemez.

-İptal davası açma süresi nispeten kısa (genel olarak 60 gün) tutulmuştur.

-İptal davası işlemi yapan kişiye karşı değil, işlemin kendisine karşı açılır.

İPTAL DAVALARININ ÖN KOŞULLARI VE ESASTAN KABUL ŞARTLARI

1.Görev ve Yetki

2. İdari merci tecavüzü

3. Ehliyet

4.İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı

5. Süre aşımı

6. Husumet

7. 3 ve 5. Md uygun olup olmadıkları

*Harç ve posta giderleri

*Teminat ve kesin hüküm

*Daha önce yargı yerlerince karara bağlanmış bir uyuşmazlığın tekrar yargı yerleri önüne getirilerek yeniden bir karar verilmesi de istenemez.

1. Davanın Açıldığı Mahkemenin Görevli ve Yetkili Olması:

Mahkemenin yapacağı ilk iş, bu davanın kendi görevi ve yetkisine girip girmediği sorusuna cevap bulmak olacaktır.

Görev, davanın konusu itibarıyla mahkemenin yetkili olması anlamına gelir

Yetki, belli bir davaya konusu itibarıyla bakmaya yetkili mahkemelerden hangi yerdekinin bakacağını ifade etmektedir.

İlk iş; davanın kendi görevine girip girmediği

İkinci soru; kendi yetkisine girip girmediği

Not: Eğer kendi görev alanına girmiyorsa ikinci soruyu sormasına gerek yoktur.

-Mahkemelerin görevi kamu düzenindedir.

-Taraflarca ileri sürülmesi bile mahkeme görevli olup olmadığını resen araştırmak zorundadır.

-Mahkeme görevine giren davaya bakmak, görevine girmeyen davayı ise ret etmek zorundadır.

Not: Mahkeme önce dış görev(yargı yolu) yönünden görevli olup olmadığını incelemek zorundadır.

Sonra iç görev açısından görevli olup olmadığını inceler.

Not: Hangi yargı düzeninin görevine girdiği konusunda bir uyuşmazlık çıktığında uyuşmazlık mahkemesine başvurulur. Onun tarafından kesin çözümlenir.

*Genel idari düzeni, Danıştay, bölge idare mahkemesi, idare mahkemesi ve vergi mahkemesinden oluşmaktadır.

*Bölge idare mahkemesi ilk derece mahkemesi değil, bir denetim merciidir. İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararlara karşı yapılan başvuruları inceler ve denetler. İstinaf başvurusu ve istinaf incelemesi denilmektedir.

*Bölge idare mahkemesinde dava açılmaz.

*İdare mahkemeleri genel görevli, Danıştay ve vergi mahkemeleri ise özel görevlidir.

Not: İdare Mahkemeleri, vergi mahkemelerinin görevine giren davalarla ilk derecede Danıştay'da çözümlenecek olanlar dışındaki

a. İptal davalarını

b. Tam yargı davalarını

c. Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklardan hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları çözümler.

*İdari yargıda görev gibi yetkide kamu düzenindedir.

Not: Göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartı ile bu kanunda veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde; yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.

Not: Görevsizlik ve yetkisizlik kararı veren her iki mahkemede aynı bölge idari mahkemesinin yargı çevresindedir. Uyuşmazlık bölge idare mahkemesince, değişik bölge idare mahkemelerinin yargı çevresinde ise Danıştay'ca çözümlenir.

*Danıştay ve BİM'ce görev ve yetki uyuşmazlıklarıyla ilgili olarak verilen kararlar kesindir. Ancak bu kesinlik sadece bu aşamaya ilişkindir.

*Verilmiş bu kararların istinaf ve temyiz aşamasında yeniden ele alınmasına engel değildir.

2.İdari Merci Tecavüzü Bulunmaması

İdari Merci Tecavüzü, dava açmadan önce idareye başvurma mecburiyetinin yerine getirilmemiş olmasını ifade etmektedir.

Madde 13: idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten 1 yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında 60 gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.

*Bir ve beş yıllık süreler zarfında idareye başvurmadan doğrudan doğruya dava açıldığında idari merci tecavüzü durumu ortaya çıkar.

İdari merci tecavüzü durumunda mahkeme nasıl bir karar verecektir? İyuk.md.15

Buna göre, idari merci tecavüzü halinde dilekçenin görevli idari mercie tevdiine karar verecektir.

-Görevli mercie tevdi halinde, Danıştay'a veya ilgili mahkemeye başvurma tarihi, mercie başvurma tarihi olarak kabul edilir.

-Ancak mahkemenin bu kararı verebilmesi için, mahkemeye başvurusunun idareye başvuru için öngörülen süre içinde yapılmış olması gerekir.

-Bu süre geçirildikten sonra mahkeme başvurulması halinde artık dilekçenin ilgili idari mercie tevdiine karar verilmeyecek, idari mercii tecavüzü nedeniyle davanın reddine karar verilecektir.

3. Davacının Taraf ve Dava Ehliyetine Sahip Olması

*Tarafların hak ve eylem ehliyetine sahip olması gerekir.

*Madeni hukuktaki hak ve eylem ehliyetinin yerini yargılama hukukunda taraf ve dava ehliyeti almaktadır.

Taraf ehliyeti; hak ehliyetine, Dava ehliyeti; eylem ehliyetine karşılık gelmektedir.

Not: Gerek taraf gerekse dava ehliyeti, yargılama hukukunda "dava şartları" arasında sayılmaktadır.

*Dava şartı eksik olduğunda, esasına girilmeden dava usulden ret edilir.

*Eksiklik tamamlanırsa, davayı tekrar açma imkanı vardır.

*İptal davası açmak için önce taraf ve dava ehliyetine sahip olmak gerekir. Buna "objektif ehliyet" denir.

-Bu tek başına yetmez.

İkinci bir ehliyete daha sahip olmak gerekir. İYUK bunu "menfaat ihlali" şeklinde ifade etmiştir. Buna ise "sübjektif ehliyet" denmektedir.

Maksat, dava konusu işlemin kişinin menfaatini ihlal etmesidir.

Kişinin ihlal edilen menfaatlerinin kişisel, güncel ve meşru olması gerekir.

Üç unsur birlikte aranır. Biri yoksa menfaat ihlali şartı da gerçekleşmiş demektir.

Not: İptal davası, ancak bir idari işlemle kişisel, meşru ve güncel menfaat ilgisi olanlar tarafından açılabilir.

Not: İdari işlemin geri alınması; ilk işlemin yapılmasından günümüze kadar yapılan işlemlerin tamamının, geçmişe doğru sonuçlarını kaldırır.

İdari işlemin kaldırılması işlemi ileriye doğru olur.

*Geri almada, güncellik bitiyor, menfaat ilişkisi kalmıyor.

*İşlemin kaldırılmasında, kişi amacına ulaşmadığı için davanın devam etmesi gerekiyor. (dava tarihinden önceki alacaklarını alamadığı için)

4. İdari Davaya Konu Olacak Kesin ve Yürütülmesi Gereken Bir İşlem Olması

* Her davanın bir konusu vardır. İptal davasının konusu ise kişinin menfaatini ihlal eden bir idari işlemin iptali talebidir.

Bir idari işlemin iptal davasına konu edilebilmesi için şu iki şartı birlikte karşılaması gerekir.

-Kesin olmalıdır.(bütün idari aşamalardan geçmiş olmalıdır)

-Yürütülmesi gereken bir işlem olmalıdır. (icrai nitelikte olmalıdır.)

1.şart: Amaç, idari işlemin tamamlanmış olması demektir. Eğer başka bir makam veya merciin onayına ihtiyaç gösteriyorsa, kesinleşmiş sayılmaz.

2. şart: İşlemin icrai niteliğe sahip olmasıdır. Mesela; görüş belirten işlemler, danışma işlemleri, hazırlık işlemleri, uygulama ile ilgili işlemler gibi işlemler kendi başlarına hukuki sonuç doğurma gücüne sahip olmadıklarından dava konusu yapılmaya elverişli değildirler.

Not: Kesinleşmiş bir idari işleme karşı dava açılırsa idari merci tecavüzü nedeniyle dava dilekçesinin ilgili idari mercie tevdiine karar verilir.

*Yürütülmesi gerekli nitelikte(icrai nitelikte) olmayan işleme karşı dava açıldığında ise ortada dava konusu yapılmaya elverişli bir işlem bulunmadığından "karar verilmesine yer yoktur" denilerek ön koşullar yönünden ret edilir.

5.Davada Süre Aşımı Bulunmaması

*İptal davası açma hakkı belli bir süreyle sınırlandırılmıştır.

*Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay ve idare mahkemelerinde 60 gün, vergi mahkemelerinde ise 30 gündür.

Özel Dava Açma Süreleri:

-İvedi yargılama usulü uyuşmazlıklarda 30 gün,

-MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sonuçlar hakkında 10 gün,

-Kamulaştırma işlemlerine karşı 30 gün,

-Ödeme emrine karşı açılacak davalarda 7 gün.

*Davanın süresinde açılmış olup olmadığı mahkemece yargılamanın her aşamasında resen dikkate alınır.

*İdari yargıdaki dava açma süreleri hak düşürücü nitelikte ve kanun düzenindedir.

Not: Kanunun tayin ettiği sürede açılmayan dava hakkı düşer ve artık bu konu hakkında bir daha dava açma imkanı kalmaz.

Elinde olmayan nedenlerle de olsa dava açma süresini kaçıran kişinin bu süreyi tekrar yakalayabilmek için başvurabileceği hiçbir hukuki çare yoktur.

6. Husumetin Doğru Kişiyeye Yöneltilmiş Olması

*İptal davalarında husumet daima, idareye yöneltilir.

*Davalının kim olduğunun dava dilekçesinde gösterilmesi gerekir.(zorunlu unsur)

*Davalının hiç gösterilmemiş yahut yanlış gösterilmiş olması, ne dava dilekçesinin ne de davanın reddini gerektirir. Bu eksiklik veya yanlışlık mahkemece kendiliğinden düzeltilir.

md.15/c; Davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine karar verilir.

7. Dava Dilekçesinin Kanuna Uygun Şekilde Hazırlanmış Olması

Kanun bunu 3. Ve 5. Maddelere uygunluk şeklini ifade etmiştir.

İYUK md.3;

1-İdari davalar, Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır.

2-Dilekçelerde

a.Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile TC kimlik numaraları

b. Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller

c. Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi

d. Vergi, resim, harç benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarının uyumsuzluk konusu miktarı

e. Vergi davalarında ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihtarnamenin tarihi ve numarası ve varsa mükellef hesap numarası gösterilir.

3-Dava konusu kararın ve belgelerin asılları veya örnekleri dava dilekçesine eklenir. Dilekçeler ile bunlara ekli evrakın örnekleri karşı taraf sayısından bir fazla olur.

Sadece 3. Md. Şartları yetmez, davanın esasına girebilmek için ayrıca md.5 te aranan koşullara da uygun olması gerekir.

İYUK md.5;

1-Her idari işlem aleyhine ayrı ayrı dava açılır. Ancak aralarında maddi veya hukuki yönden bağıllık ya da sebep sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabilir.

2-Birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açabilmesi için davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması gerekir.

Mahkeme dilekçe üzerine yapacağı ilk inceleme sonunda yukarıda belirtilen unsurlardan birinde eksiklik yahut yanlışlık tespit ettiği takdirde,

-Dilekçenin reddine karar verir.

-Bu eksikliği girerek yeni bir dilekçe vermesi için davacıya 30 gün süre verir.

-Yanlışlık düzeltilerek veya eksiklik giderilerek yeni bir dilekçe verilirse mahkeme davayı esastan inceler.

-Belirtilen süre içinde verilen yani dilekçede de aynı eksiklik veya yanlışlıklar bulunduğu takdirde bu defa davanın reddine karar verilir.

-Dilekçenin reddi kararların karşı herhangi bir başvuru yolu yoktur.

-Davanın reddi kararlarına karşı konusuna göre istinaf(itiraz) yoluyla BİM'e veya temyiz yoluyla Danıştay'a başvurma imkanı vardır.

8. Harç ve Posta Giderlerinin Yatırılmış Olması

md.6/1 Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemeleri başkanlıklarına veya 4. Maddede yazılı yerlere verilen dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra deftere derhal kayıtları yapılarak kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava bu kaydın yapıldığı tarihte açılmış sayılır.

md.6/4 Herhangi bir sebeple harcı ve posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, 30 gün içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur.

Tebliğata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç ve posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.

md.6/5 Dava açıldıktan sonra posta ücretinde tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalma olması halinde, 30 gün içinde posta ücretinin tamamlanması daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebliğata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Posta ücreti süresi içinde tamamlanmazsa dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir.

Bu kararın tebliği tarihinden başlayarak 3 ay içinde, noksanı tamamlanmak suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ edilir.

9. Mahkemece İstenen Teminatın Yatırılmış Olması

Dava açmak kişiler için bir haktır.

Bütün haklar gibi bunun da kötüye kullanılabilmesi ihtimali vardır.

Davacının dava açma hakkını kullanması nedeniyle davalının belli bir zarara uğraması ihtimal dahilindedir.

Bu nedenle onun da korunmaya ihtiyacı vardır.

İşte bu sebeple, bazı hallerde davacıdan davalı tarafın muhtemel yargılama giderlerini karşılayacak uygun bir teminat göstermesi istenebilir.

Not: Hakim tarafından belirlenen kesin süre içinde teminat gösterilmezse, dava usulden reddedilir.

10. Kesin Hüküm Bulunmaması

Kesin hüküm halini almış olan bir yargısal karar artık sonsuza kadar dokunulmazlık kazanmış olur.

Kesin hüküm almış bulunan bir kararı, kararı veren mahkemenin kendisi de dahil olmak üzere hiçbir mercii değiştiremez. (istisnası hariç, yargılamanın yenilenmesi)

Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir uyuşmazlık ikinci kez yargı yerlerinin önüne getirilemez.

Getirildiği takdirde, aynı okunda kesin hükmün bulunması nedeniyle ret edilir.

Kesin hükmün varlığı, mahkemece kendiliğinden göz önünde bulundurulur. Çünkü davaya bakılabilmesi için kesin hüküm bulunmaması dava şartlarındandır.

11. Özel Kanunlarla Öngörölmüş Şartlar

Dava açılabilmesi, bazen özel bir kanun hükmü ile belli şartlara tabi kılınmış olabilir.

Bu takdirde, bu şart yerine getirilmedikçe dava açılması davanın esasına girebilmesi mümkün değildir.

B- İPTAL DAVALARININ ESASTAN KABUL ŞARTLARI

*Ön koşulları tam olan bir davanın esastan incelemesine geçilir.

*İptal davasının konusu idari işlemin iptal talebi olduğuna göre talebi haklı gösteren sebeplerin bulunup bulunmadığı incelenir.

Bu nedenler, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden birinde ortaya çıkan sakatlık veya hukuka aykırılıklardır.

-Dava konusu işlem bu 5 unsur açısından incelenerek ve iptalini gerektirir nitelikte bir hukuka aykırılık saptanırsa, davanın kabulüne ve işlemin iptaline karar verilir.

Aksi takdirde ise davanın reddine karar verilir.

1. Yetki Yönünden Hukuka Aykırılık

Bütün hukuki işlemler irade açıklaması ve sonuç olmak üzere iki unsurdan oluşur.

-İrade açıklamasının yöneldiği hukuki sonucu doğurabilmesi için ehil bir iradeden çıkmış olması gerekir.

-İdarenin açıkladığı iradenin yöneldiği hukuki sonucu doğurabilmesi için öncelikle bu konunun idarenin görev ve yetki alanına girmesi gerekir. İkincisi ise, idare adına yapılan irade açıklamasının bunu yapmaya yetkili bir kişiden çıkmış olması gerekir.

Not: İdare adına irade açıklamasında bulunmaya ancak anayasa ve yasalarla yetkili kılınmış bulunan kişi ve makamlar yetkilidir.

Bunların sayısı belli ve sınırlıdır.

Bunların dışında kalan kamu görevlileri idare adına, irade açıklamasında bulunamazlar.

Bunun hiçbir hükmü ve kıymeti yoktur.

Bu tür irade açıklamaları yetki gaspı ile malul olduğu için yok hükmünde sayılmaktadır.

• Yetkiye İlişkin Kurallar

-Yetki kime verilmişse kural olarak onun tarafından kullanılması gerekir.

-Bir kişi veya makam bütün yetkilerini başka bir kişi veya makama devredemez.

-İdarede asıl olan yetkisizliktir, yetki istisnadır.

-Her kimse veya organ kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

-Yetki kamu düzenindedir.

-Yetkiye ilişkin sakatlıklar sonradan onay verilerek düzeltilemez. Yetki unsuru açısından düzgün hale gelebilmesi için baştan yapılması gerekir.

-Anayasa ve kanunlarda aksine bir kural bulunmadıkça, bir işlemi yapmayı yetkili kılınan kişi onu geri almaya, kaldırmaya, değiştirmeye ve düzenlemeye de yetkilidir.

*İşlemin sakatlığına yol açan durumlar:

-Fonksiyon gaspı, yetki gaspı, yetki tecavüzü, ağır ve bariz yetki tecavüzü

Fonksiyon Gaspı(görev): İdarenin yasama yahut yargı organının görevine giren bir konuda işlem yapması halinde ortaya çıkar.

Not: Fonksiyon gaspı ile sakat bir işlem yok hükmünde sayılır.

Yetki Gaspı: İdare teşkilatında yer almayan yani kamu görevlisi olmayan bir kişinin sanki öyleymiş ve idare adına irade açıklamasında bulunmaya yetkiliymiş gibi davranarak irade açıklamasında bulunması durumunda ortaya çıkar.

İstisnası: Fiili memur teorisi; zaruret hali, görünüşte memur

*Kamu görevlisi sıfatı bulunmayan kişilerin idare adına yapmış oldukları irade açıklamaları herhangi bir sonuç doğurmaz. Bunlar yok hükmünde sayılır.

Ağır ve Bariz Yetki Tecavüzü: İdari iş bölümü esaslarına açıkça aykırı bir şekilde hareket edilmesi halinde ortaya çıkar.

Yetki Tecavüzü: Kişi-konu-yer ve zaman

Kişi; idare adına herhangi bir konuda irade açıklamasında bulunma yetkisi bulunmayan bir kamu görevlisinin, irade açıklamasında bulunmasıdır. Bu tür irade açıklamaları yetki tecavüzü nedeniyle sakat sayılır. Yaptırımı ise iptal edilebilirliktir.

Yer; yer yönünden yetki tecavüzü demek ise yer itibarıyla sınırın aşılması suretiyle karar alınması demektir.

Zaman; zaman yönünden yetki tecavüzü ise idari yetkilerin tabi oldukları süre içinde değil de bunun aşılması suretiyle kullanılması anlamına gelir. Örneğin emekliye ayrılmış, izne ayrılmış, görevine son verilmiş veya rapor almış bir kamu görevlisinin yaptığı işlemlerde aynı sebeple sakat sayılır.

Konu; konu bakımından yetki tecavüzü ise idare adına karar alma yetkisi bulunan kişi ve makamların birbirlerinin yerine karar almaları halinde ortaya çıkar. Örneğin astlık üstlük ilişkisi bulunan kişi ve makamların birbirinin yerine karar alması, kaymakam yerine valini karar alması ya da tersi.

Not: Yetki tecavüzü nedeniyle sakat bir işleme uygulanacak yaptırım yok hükmünde sayma değil, iptal edilebilirliktir.

2-Şekil Yönünden Hukuka Aykırılık

Dar anlam: İdari işlemi oluşturan iradenin dış dünyaya yansımalarının maddi biçimi. Örneğin yazılı sözlü veya belli bir anlama geldiği kabul edilen bir işaret

*İdari işlemler yazılı şekle tabidir.

*Şekil serbestliği ilkesi idare hukukunda geçerli değildir.

Yazılı şekle tabi olma kural, olmama istisna

Geniş anlam: Usul anlamında ve idari işlemin yapılmasında izlenen yolları ifade etmektedir.

Belli başlı şekil ve usul kuralları:

*Yazılılık Kuralı

*Şekil ve Usulde Paralellik Kuralı

*Gerekçe Kuralı

*Savunma Hakkı Kuralı

-Memur ve diğer kamu görevlileri hakkında savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.

-Disiplin cezası dışında kalan işlemler bakımından, işlemin kendisinden önce savunma hakkı tanınması mecburiyetinin anayasal bir dayanağı bulunmamaktadır.

-Hazırlık işlemleri

-Kollektif ve karma işlemlerde şekil ve usul kuralları kolektif işlemler, kurul kararları demektir. Örneğin; belediye meclisi ve il genel meclisi kararları

Karma işlemlerde ise, nihai işlemin ortaya çıkabilmesi için birbirine eklenen birden fazla irade açıklamasına ihtiyaç olduğundan, hepsinin belli bir sıra izleyerek yapılmış olması gerekir. Örneğin; müşterek kararname

3- Sebep Yönünden Hukuka Aykırılık

İdareyi bile bir işlem yapmaya yönelten etkenler demektir.

Her idari işlemin mutlaka kendisinden önce gelen bir sebebi vardır.

Sebepsiz bir idari işlem düşünülmemeyeceği gibi, dayanılan sebebin hukuken geçerli olmaması da işlemin sakatlanmasına yol açacaktır.

***Açık Sebep:** Bir yılda toplam 20 gün (özürsüz) göreve gelmediği tespit edilen memurun görevine son vermektir.

***Kapalı(belirsiz) Sebep:** Açık bir şekilde düzenlenemez. Kamu yararı, toplum yararı, ülke yararı, kamu düzeni, milli güvenlik gibi soyut kavramlara başvurulur.

***Sebepsiz:** Bir işlemin hangi sebeplerle yapılabileceği konusunda mevzuat kurallarında herhangi bir düzenlemeye rastlanmaz.

4-Konu Yönünden Hukuka Aykırılık

İdari işlemler hukuk alanında bir sonuç elde etmek amacıyla yapıldıklarından, her işlemin yarattığı bir sonuç vardır.

Bir idari işlemin konusu, o işlemin hukuk alanında yaratmış olduğu sonuçtur.

İdari işlemlerin konusunun mümkün ve meşru olması gerekir. Konusu mümkün ve meşru olmayan işlemler yok hükmünde sayılır.

Örneğin; meşru olmayan- öğrenciye maaş kesim cezası

Mümkün olmalı- öğrenciye 101 notunu vermek

Not: Konusu bakımından sakat ve hukuka aykırı işlemlere yapılacak yaptırım, iptal edilebilirlik.

5- Maksat (amaç) Yönünden Hukuka Aykırılık:

İdari işlemler varılmak istenen nihai sonucu ifade eder. Bu sonuç, kamu yararının gerçekleştirilmesinden başka bir şey değildir.

İdarenin bütün işlem ve eylemlerinin tek ve nihai bir amacı vardır, oda kanun koyucunun anayasa ve kanunlarla kendisine gösterdiği yönde hareket ederek kamu yararını gerçekleştirmektir.

*İdarenin bu amaçtan yapması, işlemi amaç yönünden hukuka aykırı hale getirecektir.

Not: Amaç hukuka aykırı ise;

Takdir yetkisi varsa, iptal edilebilirlik

Bağlı yetki varsa, hukuka aykırılık ileri sürülemez.

*Kamulaştırma bedelini ödemekten kurtulmak için farklı yola başvurma durumunda yetkinin verilmiş amacının dışında kullanılması yetki saptırmasıdır.

*Bir işlemin kamu yararı değil de;

-Ekonomik amaç

-Siyasi amaç

-Kişiyeye zarar

-Kişiyeye çıkar

Bu durumların iddia ve ispatı zordur.

İPTAL DAVASI HAKKINDA VERİLEBİLECEK KARARLAR VE SONUÇLAR

*Bir dava kabul veya ret ile sonuçlanır. Davayı kabul etmesi demek, dava konusu işlemin tamamen iptaline karar verilmesi demektir.

Davanın reddi ise; kabul edilmemesi anlamına gelir.

A) DAVANIN RET EDİLMESİ KARARI VE SONUÇLARI

1.Ön Koşullar Yönünden Ret:

Dava ön koşullardan reddedilmişse söz konusu ön koşul veya koşullar yerine getirilerek tekrar açılabilir.

Bazı ön koşulların düzeltilmesi veya sonradan tamamlanması mümkün değildir. Örneğin; dava açma süresi

2.Esastan Ret:

Davanın esastan reddedilmesi, dava konusu işlemin hukuka uygun olduğu anlamına gelir.

*Esastan ret; yetki, şekil, sebep ve konu yönünden olur ama amaç yönünden belirlenemez.

B) DAVANIN KABUL EDİLMESİ KARARI VE SONUÇLARI

Davanın kabulüne ilişkin kararlar kesin hükmün mutlak etkisine tabiidir. Bundan maksat, verilen kararın yalnızca davanın tarafları için değil, herkes için geçerli ve bağlayıcı olması demektir.

Sonuçları:

-3. Kişiler aynı davayı açamazlar.

-Davayı kazanmış olan davacı kararın sonuçlarından yaralanmayı ret ederek iptaline karar verilen işleme yeniden geçerlilik kazandıramaz.

-İptal kararlarından önceki durumun geri gelmesini sağlamak zorundadır.

-İptal kararı ile işlem, istenilen idari işlemin tesis edildiği tarihten itibaren ortadan kalacağı ve o işlemin tesisinden önceki hukuki duruma dönüleceği kabul edilmekle birlikte bu durum her zaman kendiliğinden gerçekleşmez.

*Düzenleyici işlemin iptali üzerine, iptaline karar verilen işlem hukuk aleminden silinmiş olur. Ancak bireysel işlemler için idarenin ek işlem yapması gerekir. Örneğin memuriyet talebi ret edilen kişinin memuriyet girişi için (davayı kazandığında) idarenin atama işlemi yapması gerekir.

--İptal Kararlarının 3. Kişiler Üzerindeki Etkisi:

*Tüzük ve yönetmelik gibi bir düzenleyici işlem iptal edilmişse, bundan 3. Kişilerde yararlanır. Herkes için yürürlükten kalkmış olur. Ancak, bireysel işlemler için aynı şey söylenemez.

İPTAL DAVASININ KABULÜNE İLİŞKİN KARARIN YERİNE GETİRİLMESİ

A) KARARIN YERİNE GETİRİLMESİ MECBURİYETİ

İptal kararlarının yerine getirilmesi hem Anayasal hem de yasal bir zorunluluktur. İstisna durumlar olabilir.

B) KARARIN YERİNE GETİRİLME SÜRESİ

Düzenleyici işlemin iptali üzerine, iptaline karar verilen işlem, hukuk aleminden silinmiş olur. Bunun için idarenin bir şey yapmasına gerek yoktur.

Ancak bireysel işlemler bakımından aynı şey söylenemez. Ek işlem yapması gerekir.

Danıştay, BİM, İdare ve Vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Kararın idareye tebliğinden itibaren 30 gün geçemez.

C) KARARIN YERİNE GETİRİLMEMESİNİN SONUÇLARI

Kararın yerine getirilmesine hukuki veya fiili bir engel bulunmaması gerekir. Bu durumda, koşulları varsa davacıya tazminat ödenmesi gerekir. Örneğin; memurun yaş haddinden emekliye ayrılması durumu

1. İdarenin Hukuki (Mali) Sorumluluğu

-Mahkeme kararlarının süresinde yerine getirilmemesi idare için ağır bir hizmet kusuru teşkil eder.

-İptal kararının süresinde, gereği gibi veya hiç yerine getirilmediği takdirde idari yargıda tam yargı(tazminat) davası açılarak zararın tazmini istenebilir. Zarar mutlaka maddi olmak zorunda değil. Manevi zararın tazmini içinde dava açılabilir.

Dava en erken kararın idareye tebliği tarihi üzerinden 30 gün geçtikten sonra açılabilir.

Bu süre geçtikten sonra idareye dilekçe ile başvuru yapılır. Mahkeme kararının yerine getirilmesi için, idarenin vereceği cevaba (60 gün) açık veya zımni ret kararlarına karşıda 60 gün içinde dava açılması gerekir. Olağan zaman aşımı 10 yıl. Hocaya göre bu tekrar edilebilen bir durumdur.

2. Kamu Görevlisinin Sorumluluğu:

a.Kamu görevlisinin hukuki(mali) sorumluluğu:

Mahkeme kararlarının yerine getirilmemesi nedeniyle artık sadece idareye karşı ve idari yargıda tazminat davası açılabilecektir.

b. Kamu görevlisinin cezai sorumluluğu:

Görevi kötüye kullanma suçu

c.Kamu görevlisinin disiplin sorumluluğu:

Karar kamu görevlisince yerine getirilmediği takdirde hakkında disiplin soruşturması açılarak disiplin cezası verilebilir.

8. BÖLÜM: TAM YARGI DAVALARI

A.TAM YARGI DAVALARININ NİTELİKLERİ

Tazminat davalarının idari yargıdaki karşılığıdır. Çünkü bu dava ile elde edilmek istenen sonuç uğranılan bir zararın tazminidir. Zarara yol açan sebep ise idarenin bir işlemi, eylemi veya idari sözleşmedir. Bu davanın vardığı sonuç ve verdiği karar ne olursa olsun iptal davasındaki karardan farklı olacaktır. Davalı taraf (yani idare) belli bir miktar tazminat ödemeye mahkum

edilmiş olacaktır. Karar bu yönüyle idareye bir emir niteliğindedir. İptal davasına nazaran tam yargı davasında hakimin yetkileri daha da genişlemektedir.

Tam yargı davası iptal davasının aksine objektif değil sübjektif mahiyetli bir davadır. Tam yargı davası sonucunda varılan sonuç ve verilen karar sadece davanın tarafları hakkında hüküm ifade edece, üçüncü kişileri olumlu ya da olumsuz anlamda hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

B. TAM YARGI DAVALARININ ÇEŞİTLERİ

Tam yargı davaları esas olarak tazminat davalarından ibaret olduğu için aslında tam yargı davasının çeşitlerinden söz etmek de pek doğru değildir.

C. TAM YARGI DAVALARI İLE İPTAL DAVALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

-Her iki dava türü arasındaki ilk fark konuları bakımındandır. İptal davasının konusu hukuka aykırı olduğu iddia edilen bir idari işlemin iptali talebidir. Tam yargı davalarında ise davacı idarenin bir işlemi, eylemi veya sözleşmesi nedeniyle bir hakkının ihlal edildiğini veya daha somut olarak maddi ve/veya manevi bir zarara uğradığını iddia etmekte ve hakimden bunun tazminatına karar vermesini talep etmektedir. İptal davası objektif niteliktedir. Tam yargı davası ise sübjektif niteliktedir.

-İkinci fark ise hakimin davadaki yetkileri konusundadır. İptal davasında objektif hukuk düzeninin ihlal edildiği iddiası üzerine harekete geçen hakim, yaptığı araştırma ve inceleme neticesinde iddianın doğru sonucuna varırsa dava konusu işlemin iptaline, aksi takdirde ise davanın reddine karar verir. Hakim bu incelemesini, kural olarak davacının kişisel ve öznel durumundan bağımsız olarak yapmaktadır. Buna karşılık tam yargı davasında hakim, davacının kişisel ve özel durumunu bütün yönleriyle ele alarak tazmini gereken bir zarara uğrayıp uğramadığını araştırarak ve buna göre bir karar verecektir.

-Üçüncü ve daha önemli fark ise her iki davanın tabi olduğu hukuki rejim konusunda kendisini göstermektedir. İptal davası açabilmek için bir menfaatin ihlal edilmiş olması yeterlidir. Halbuki tam yargı davası açabilmek için davacının kişisel bir hakkının doğrudan ihlal edilmiş olması gerekir. İptal davasında verilen iptal kararı kesin hükmün mutlak etkisini gösterir ve herkese karşı ileri sürülebilir bir etkiye sahiptir. Oysa tam yargı davası sonucunda verilen tazminat kararı, yalnızca davanın tarafları bakımından bağlayıcı etki gösterir.

D. TAM YARGI DAVALARININ ÖN KOŞULLAR YÖNÜNDEN KABUL ŞARTLARI

1. Davanın Açıldığı Mahkemenin Görevli Ve Yetkili Olması:

İdari yargıda genel görevli mahkemeler idare mahkemeleridir. Danıştay ve vergi mahkemeleri ise özel görevlidir. İdari sözleşmelerden doğanlar dışında kalan tam yargı davalarında yetkili mahkeme sırasıyla;

-Zararı doğuran idari uyuşmazlığı çözmeye yetkili

-Zarar, bayındırlık ve ulaştırma gibi bir hizmetten veya idarenin herhangi bir eyleminden doğmuş ise hizmetin görüldüğü veya eylemin yapıldığı yer,

-Diğer hallerde davacının ikametgahının bulunduğu yer idare mahkemesidir.

Vergi uyuşmazlıklarından doğan davaları da tam yargı davası olarak kabul edecek olursak, bu davalar bakımından yetkili mahkeme

-Uyuşmazlık konusu vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümleri tarh ve tahakkuk ettiren, zam ve cezaları kesen,

-Gümrük kanununa göre alınması gereken vergilerle VUK gereğince şikayet yoluyla vergi düzeltme taleplerinin reddine ilişkin işlemlerde; vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükleri tarh ve tahakkuk ettiren,

-AATUK uygulanmasında, ödeme emrini düzenleyen,

-Diğer uyuşmazlıklarda dava konusu işlemi yapan Dairenin bulunduğu yerdeki vergi mahkemesidir.

2.İdari Merci Tecavüzü Bulunmaması:

İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren 1 yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında 60 gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava süresi içinde dava açılabilir.

İdari eylemlerden kaynaklanan zararın tazmini için dava açmadan önce idareye yapılması zorunlu tutulan başvuruya ön karar elde etme mecburiyeti denmektedir. Ön karar elde etmek için öngörülen süreler ise zarara yol açan eylemin yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrenildiği tarihten itibaren 1 yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıldır. Danıştay ve AYİM bu 1 yıllık sürenin işlemeye başlayacağı tarihe, eylemin öğrenildiği tarihi değil, zararın ve hatta bazı durumlarda zararın failinin öğrenildiği tarihi esas almaktadır. Ancak ön karar elde etme mecburiyetinin, bütün tam yargı davaları için genel bir kural olduğu zannedilmemelidir. Bu durum yalnızca bir idari eylemden kaynaklanan zararın tazmini için açılacak davalar bakımından geçerlidir. İdari işlem ve idari sözleşmeden kaynaklı davalar da ön karar elde etme yoluna isteğe göre karar verilir.

İYUK m.15'e göre; idari merci tecavüzü halinde, dilekçenin görevli idari mercie tevdi halinde Danıştay'a veya ilgili mahkemeye başvurma tarihi merciine başvurma tarihi olarak kabul edilir.

3. Davacının Taraf Ve Dava Ehliyetine Sahip Olması:

Tam yargı davası açabilmek için kişinin menfaatinin ihlal edilmiş olması yeterli değildir, hakkının ihlal edilmiş olması gerekir.

4. Dava Süre Aşımı Bulunmaması:

a.İdari İşlemlerden Dolayı Açılacak Tam Yargı Davalarında Dava Açma Süresi;

dava açma süresi, özel kanunlarından ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay'da ve idare mahkemelerinde 60 gün, vergi mahkemelerinde 30 gündür. Fakat sürelerin başlama noktası farklıdır.

-Haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla doğrudan doğruya tam yargı davası açabilirler. Bu takdirde dava açma süresi, dava konusu işlemin yazılı bildirimini izleyen günden itibaren işlemeye başlar.

-İlk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu husustaki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği üzerine tam yargı davası

açabilirler. Bu takdirde de dava açma süresi, söz konusu yargısal kararların tebliğini izleyen günden itibaren işlemeye başlar.

-İptal ve tam yargı davasını birlikte yani tek dilekçeyle açabilirler. Bu takdirde de dava açma süresi işlemin yazılı bildirimini izleyen günden işlemeye başlar.

-Bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren tam yargı davası açabilirler.

b.İdari Eylemlerden Dolayı Açılacak Tam Yargı Davalarında Dava Açma Süresi;

idari eylemlerden kaynaklanan zararların tazmini için açılacak tam yargı davalarında dava açma süresi yönünden kural olarak özel bir durum yoktur, ancak özellik gösteren bir durum vardır. Şöyle ki, zararın bir idari eylemden kaynaklanması halinde dava açmadan önce idareye başvurup zararın tazmini talebinde bulunmak gerekir. 60 gün olan dava açma süresi de idarenin bu başvuruya vereceği açık veya zımni ret kararından itibaren işlemeye başlar. Görevli olmayan adli ve askeri yargı mercilerince açılan tam yargı davasının görev yönünden reddi halinde sonradan idari yargı mercilerine açılacak davalarda idareye başvuru şartı aranmaz. Ancak bu sonucun gerçekleşebilmesi için görevsiz yargı yerine başvururken ön karar için öngörülen 1 ve 5 yıllık süreler içinde başvurulmuş olması gerekir. Bu kurala uyulmaması görevsizlik kararı üzerine idari yargı yerinde açılan davanın ön koşullar yönünden reddine neden olur.

c.İdari Sözleşmelerden Dolayı Açılacak Tam Yargı Davalarında Dava Açma Süresi;

Danıştay'a göre eğer tarafların birbirlerine karşı ileri sürecekleri talepleri hakkında sözleşmede bir hüküm varsa bu takdirde önce bu süre içinde karşı tarafa başvurup hakkın yerine getirilmesinin istenmesi gerekir. Bu başvuruya 60 gün içinde cevap verilmezse bu tarihten veya aynı süre içinde açık ret cevabı verilmiş ise bu tarihten itibaren 60 gün içinde davanın açılması gerekmektedir.

5. Husumetin Doğru Kişiye Yöneltilmiş Olması:

Bu ön koşul yönünden iptal davaları ile tam yargı davaları arasında önemli bir fark yoktur. Danıştay tam yargı davaları bakımından da davalının tüzel kişiliğe sahip olması şartını aramamaktadır. İYUK m.5/c'ye göre; davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine karar verir.

6.Dava Dilekçesinin Kanuna Uygun Hazırlanmış Olması:

İptal davası ile aynı.

7.Harç Ve Posta Giderlerinin Yatırılmış Olması:

İptal davası ile aynı.

8.Mahkemece İstenilen Teminatın Yatırılmış Olması:

İptal davası ile aynı.

9.Kesin Hüküm Bulunmaması:

İptal davasıyla aynı.

E.TAM YARGI DAVALARININ ESASTAN KABUL ŞARTLARI

Tam yargı davasının konusu idarenin tazminata mahkum edilmesi talebi olduğuna göre davanın esastan incelemesi aşamasında bu talebi haklı gösteren sebeplerin bulunup bulunmadığı incelenir.

1.İdarenin Kusura Dayanan Sorumluluğu:

İdare kusurlu hareketleri nedeniyle yol açtığı zararlardan sorumludur. İdare hukuku alanında da asıl sorumluluk kusura dayanan sorumluluktur.

a.Kusur Kavramı Ve İdarenin Kusurlu Sayıldığı Haller;

Kusur hukuk düzenince kınanabilen davranıştır. Kamu hizmet ve faaliyetlerinin olması gerektiği şekilde yürütülmemesi halinde, ortada bir kusur yahut kusurlu durum var demektir. Kamu hizmet ve faaliyetlerinin olması gerektiği gibi yürütülmemesi yani hizmet kusuru 3 değişik şekilde ortaya çıkabilir. Hizmet ve faaliyetin hiç işlememesi, geç işlemesi veya kötü işlemesi.

b.Kamu Görevlilerinin Kişisel Kusur Ve Sorumlulukları;

Kamu hizmeti, gerçek kişi konumunda olan kamu görevlileri ve bunların kullandıkları araç ve gereçlerle yerine getirilir. Bunun sonucu olarak kamu görevlilerinin veya bunların kullandıkları araç ve gereçlerin kusur, ihmal ve hatalarından dolayı kamu hizmetinin yerine getirildiği sırada kişilerin zarar görmesi halinde işlenen kusurlar bunlarla ait olsa da sonuçlarından idare sorumludur. Zararın tazmini için açılacak davada sorumluluğun ve dolayısıyla husumetin idareye yöneltilmesi gerekir. İdare zararı ödedikten sonra kusuru ölçüsünde buna sebep olan kamu görevlisine rücu edebilecektir. Kamu görevlileri, sadece hizmetten ayrılabilen kişisel kusurları nedeniyle verdikleri zararlardan dolayı adli yargı yerleri önünde şahsen sorumlu tutulabilirler. Kamu görevlilerinin bu tür kusurlarının yürüttükleri hizmetle hiçbir ilgisi yoktur.

c.Hukuka Aykırılık Ve Kusur İlişkisi;

İdarenin hukuka aykırı işlem ve eylemlerinin kusurlu sayılacağı söylenebilir. Kusurlu şekilde davranmış olan idarenin, bu davranışıyla sebep olduğu zararlardan sorumlu olması gerekir.

d.İdarenin Sorumluluğuna Yol Açacak Kusurun Derecesi;

Sorumluluk için kusurun varlığı şarttır ama ağırlığı şart değildir. Ağırlığı ve derecesi sadece tazminat tutarı belirlenirken göz önünde bulundurulur.

2.İdarenin Kusursuz Sorumluluğu:

İdarenin sorumluluğu esas olarak kusura dayanmakla birlikte, kusursuz sorumluluğu da tamamen saf dışı bırakılmış değildir. İdarenin sorumluluğuna başvurulduğunda, önce kusura dayanan yani hizmet kusuru nedeniyle sorumlu tutulup tutulmayacağı araştırılır. İdarenin bu sebeple sorumlu tutulabilmesinin koşullarının bulunmadığı anlaşılırsa bu defa da kusursuz sorumluluğun bulunup bulunmadığı araştırılır. İdarenin kusursuz sorumluluğuna başlıca 2 sebeple gidilir. Birincisi risk yani tehlike ilkesi ikincisi ise kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi nedeniyledir.

a.risk ilkesi;

Özel hukuktan idare hukukuna aktarılmış olan bu ilke, başkaları için tehlike arz eden bir işle uğraşan veya bu nitelikte bir araç gereç kullanan kişinin bunun yaratacağı sonuçlara katlanmasını ifade etmektedir. Şu durumlar bu ilke kapsamına girmektedir.

-İdarenin tehlikeli faaliyetleri ve araç gereçleri; teknolojik gelişmelere bağlı olarak idarenin kullandığı araç gereçlerin tehlike düzeyi artmaktadır.

-Mesleki risk; bu ilke, kamu görevlilerinin görevleri sırasında ve görevleri nedeniyle uğradıkları zararları ifade etmektedir.

-Sosyal risk; bu ilke ise devletin anayasal düzenini yıkmaya yönelik şiddet hareketlerinden dolayı zarar gören kişilerin zararlarının tazmin edilmesini ifade etmektedir. Bu tür zararların mağduru olan kişiler, kamu düzenini bozmak ve devletin anayasal düzeninin yıkmak isteyen ve bu amaçla şiddete başvuran kişi ve grupların hedefi olmuş kişilerdir.

b.kamu külfeti karşısında eşitlik ilkesi;

Kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi, fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi olarak da ifade edilmektedir. Kusursuz sorumluluğun bu ilkesi, idarenin toplumun yararına gerçekleştirdiği hizmet ve faaliyetlerden belli bir zarar gören kişilerin bu zararının tazmin edilmesini amaçlamaktadır. Bu ilke uyarınca idarenin sorumluluğuna gidebilmek için ortaya çıkan külfetin aynı durum veya statüde bulunan kişilerin tamamını değil bunlardan yalnızca belli bazılarını etkilemesi gerekir. Ayrıca oluşan zararın da belli bir ağırlıkta olması gerekir. Başka bir ifadeyle maruz kalınan zararın özel ve olağan dışı olması gerekir. Bu şartlar, bu sorumluluk türünü diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerdir.

3.idarenin sorumluluğun şartları:

a.idari davranış;

İdari davranış kavramı geniş anlamda anlaşılmakta olup, idarenin yalnızca icrai fiil ve hareketlerini değil ve fakat aynı zamanda ihmali hareketleri ile taşınır ve taşınmaz mallarını da kapsamaktadır. Kısacası idareye bağlanabilen her şey bu kavramın kapsamına dahildir. Bazı durumlarda üçüncü kişilerin fiili de idareye bağlanabilmektedir. İdari sözleşmeler suretiyle bir kamu hizmetinin özel hukuk kişilerine gördürülmesinde olduğu gibi.

b.kusur;

İdarenin sorumlu tutulabilmesinin bir diğer şartı da zarara yol açan davranışının kusurlu olmasıdır. İdare kural olarak yalnızca kusurlu davranışlarıyla sebebiyet verdiği zararlardan sorumludur. İdarenin sorumluluktan kurtulabilmesi için kusursuz olduğunu ispatlaması gerekmez. Aksini iddia eden bunu ispatlamak zorundadır. Kusursuz sorumluluk halinde haliyle idarenin kusurlu olup olmadığını araştırmaya ve ispat etmeye gerek yoktur. Bu durumda, zarar ile idarenin fiili arasındaki nedensellik bağına ortaya koymak yeterlidir.

c.zarar;

Kişinin iradesi dışında malvarlığının aktifinde meydana gelen azalma veya çoğalma imkanından yoksun kalmadır. Zarar maddi veya manevi olabilir. İdarenin sorumlu tutulabilmesi için zarar gördüğünü iddia eden kişinin bunun ispatlaması gerekir. Davanın açıldığı sırada henüz doğmamış olmakla birlikte ilerde doğacağı kuvvetle muhtemel olan zararın da tazmini istenebilir.

d.nedensellik bağı;

Bu şart sebep-sonuç ilişkisi anlamına gelmektedir. Ancak belli bir olayın yahut sonucun gerçekleşmesinde, çoğu zaman birden fazla faktör yahut neden rol oynar. Acaba ortaya çıkan sonucu, bu faktör veyahut nedenlerden hangisine bağlamak gerekir? Bu konuda başlıca iki

kavramdan hareket edilmektedir. İlki “ani neden” kavramıdır. Bu kavram, zararı tek bir nedene ve zaman bakımından en yakın nedene bağlar. İkincisi ise “adil neden” olarak adlandırılan kavramdır. Bu kavram, nedenin gerçekleşme zamanı yerine, onun niteliğini esas alır. Bundan dolayı buna “olağan” ya da “makul” neden teorisi denilmektedir. Danıştay’ın daha çok bu 2 kavramı yahut teoriyi esas alarak nedensellik bağına değerlendirdiği söylenebilir.

4. idarenin sorumluluğunu ortadan kaldıran veya hafifleten nedenler:

a.mücbir sebep;

Mücbir sebep, idarenin hem kusura dayanan hem de kusursuz sorumluluğunu bütünüyle ortadan kaldırır. Bunun nedeni, mücbir sebep olarak kabul edilen olayın meydana gelen zarar ile idarenin davranışı arasındaki nedensellik bağına kesmiş sayılmasıdır. Ancak mücbir sebebin yol açtığı zarar idarenin tutum ve davranışı nedeniyle artmış ise bu kısımdan idare sorumlu olmaya devam edecektir. Kendisine böylesine önemli sonuçlar bağlanmakla birlikte hangi durum ve olayların mücbir sebep sayılacağı konusunda bir açıklık yoktur.

b. beklenmeyen sebep;

Beklenmeyen sebep yahut hal de şartları ve sonuçları bakımından büyük ölçüde mücbir sebebe benzemekle birlikte iki noktada ondan ayrılmaktadır. Gerçekleşme şartları bakımından mücbir sebepten ayrıldığı nokta dışılık/içlik unsuru yönündedir. Mücbir sebep idari faaliyetin dışında gerçekleşen bir durum olmasına karşın, beklenmeyen hal idari faaliyetin içinde, bu faaliyetin yürütülmesi sırasında ve nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Aralarındaki ikinci fark ise, sonuçları bakımındandır. Daha doğrusu kendilerine bağlanan hukuksal sonuçlar yönündedir. Mücbir sebep, idarenin hem kusurlu hem de kusursuz sorumluluğunu ortadan kaldırırken, beklenmeyen sebep idarenin yalnızca kusurlu sorumluluğunu ortadan kaldırır. Beklenmeyen sebebin varlığına rağmen idarenin kusursuz sorumluluğu devam eder.

c.zarar görenin davranışı:

Zarar, eğer zarar görenin davranışından kaynaklanmış ise idarenin sorumluluğu yoktur. Bu hem kusura dayanan sorumluluk hem de kusursuz sorumluluk hali için geçerlidir. Ancak zararın meydana gelmesinde zarar görenin davranışı asıl sebep değil de yan yahut tali nitelikte bir sebep ise bu takdirde sonuca etkisi ölçüsünde hükmedilecek tazminatta indirime gidilir. Keza zarar görenini davranışı nedeniyle de artmış ise bu kısımdan kendisi sorumlu olacak, idare sorumlu tutulamayacaktır.

d. üçüncü kişinin davranışı:

Üçüncü kişinin davranışı idarenin sorumluluğunu etkiler. Bu etki, idarenin sorumluluğunu azaltma şeklinde olabileceği gibi tamamen ortadan kaldırma şeklinde de olabilir. Buradaki üçüncü kişi idare dışında kalan özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri demektir. Ayrıca üçüncü kişi ile idare arasında herhangi bir hukuki ilişki bulunmamalıdır. İdarenin kusura dayanan sorumluluğu durumunda, eğer zarar tamamen üçüncü kişinin fiilinden kaynaklanmış ise, idarenin sorumluluğu bütünüyle ortadan kalkar. İdare ve üçüncü kişinin olayda ortak kusuru yahut etkisi varsa, her biri kusuru yahut davranışının sonuç üzerindeki etkisi ölçüsünde karardan sorumlu olur. Özel hukuk kişisine karşı idari yargıda dava açılmayacağından onun

sorumluluğuna ilişkin dava adli yargı yerlerinde açılacaktır. Kusursuz sorumluluk durumunda ise üçüncü kişinin işe karışmış olması, idarenin sorumluluğunu etkilemez. Bu durumda, zarar tamamen üçüncü kişinin fillinden kaynaklanmış olsa bile, sonuç değişmez. Üçüncü kişinin davranışı idarenin kusursuz sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Meydana gelen zarardan idare sorumludur. İdare zararı tazmin ettikten sonra buna neden olan üçüncü kişiye rücu edebilir.

5. zararın tazminine ilişkin esaslar

a. zararın hesaplanması tarihi;

Hem maddi hem de cismani(bedensel) zararların tazmininde artık kural olarak karar tarihi esas alınmaktadır. Manevi zararların tazminine gelince, bunlar gerçek bir zarara karşılık gelmediğinden hüküm tarihi esas alınarak belli bir tazminata hükmedilmesi suretiyle tazmin edilmektedir. İdari yargıda yerleri genellikle düşük tutarlarda manevi tazminata hükmetmektedir.

b. zararın tazmini için nakden tazminat;

-Ödenmesi dışında başka bir şeye hükmedilmemesi; özel hukukta zararın değişik tazmin şekilleri bulunmaktadır. İdare hukukunda zararın tek bir tazmin şekli vardır, o da nakden tazmindir. Yani uğranılan zararın para ödenerek karşılanmasıdır. Zararın nakden tazmini iki şekilde olabilir. İlki ve genellikle başvuru yöntem, zararın sermaye şeklinde tazminine karar verilmesidir. Bu takdirde, hükmedilen tazminatın topluca ve bir kerede ödenmesine hükmedilebilir. İrat şeklindeki tazmine genelde cismani zararlarda karar verilmektedir.

c.hükmedilecek tazminatın uğranılan zarar tutarını geçmemesi;

Davacı istediği kadar tazminat talebinde bulunmakta serbest olmakla birlikte, mahkeme tazminata hükmederken zararın gerçek tutarını göz önünde bulunduracaktır. İdarenin sorumluluğunu kısmen ortadan kaldıran sebeplerin bulunması durumu hariç olmak üzere, ne kadar zarar varsa o kadar tazminata hükmedilecektir.

d. talep edilen tazminat tutarından fazlasına hükmedilememesi;

Keza davacının uğradığı gerçek zararının tutarı ne olursa olsun mahkeme davacının hüküm altına alınmasını istediğinden daha fazla bir tutarda tazminata hükmedemez.

e.dava dilekçesinde talep edilen tazminat tutarının bir defaya mahsus artırabilmesi;

Dava açma süresini geçtikten sonra davacı dava dilekçesinde talep etmiş olduğu tazminat talebini arttıramaz. Keza bu süre geçtikten sonra başta talep etmediği halde faiz de talep edemez.

11.03.2013 tarih ve 6459 sayılı kanunla İYUK m.16'ya göre "Tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarını artırılmasına ilişkin dilekçe 30 gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir" şeklinde bir hüküm eklenir.

Fakat dikkat etmek gerekir ki, İYUK 16.maddesinin sağladığı imkan sadece dava dilekçesinde talep edilen tazminat tutarını artırılabilmesine ilişkindir. Buna karşılık bunun dışında kalan hususlar bakımından dava konusunu değiştirme veya genişletme olanağı yoktur.

f.hükmedilen tazminata faiz yürütülmesi;

maruz kalınan zarar tazmini talep edilirken faiz de istenebilir. Mahkemenin faize hükmedilmesi için davacı tarafından talep edilmiş olması gerekir. Uygulanacak oran yasal faiz oranıdır. Faizin hangi tarihten itibaren başlatılacağı konusunda Danıştay'a göre; idari işlem veya eylemlerden dolayı uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan davalarda uygulanacak yasal faizin başlangıç tarihi olarak idareye başvuru tarihinin, başvurunun bulunmaması durumunda idareye başvuru tarihinin esas alınması kabul görmüştür.

g.manevi zararın tazmininde gözetilecek hususlar.

Manevi tazminat, zarara neden olan olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar.

h. dolaylı zararların tazmini;

Tazmini gereken zararın mutlaka doğrudan uğranılan bir zarar olması gerekmez. Dolayısıyla uğranılan zarar da tazmini kabil bir zarardır. Dolaylı zararlar, daha çok ölüm nedeniyle uğranılan zararlardır. Danıştay öteden beri ölüm nedeniyle desten yoksun kalma tazminatı ve manevi tazminata hükmetmektedir.

6.TAM YARGI DAVASI HAKKINDA VERİLEBİLECEK KARARLAR VE SONUÇLARI

A.DAVANIN REDDİ

-ön koşullardan ret:

Ön koşullardan biri eksik olduğunda, dava ön koşullar yönünden yani usulden det edilir. Ancak her ön koşul hakkında aynı karar verilmaz. Çünkü bunlardan bazılarının sonradan tamamlanması veya düzeltilmesi mümkündür. Bu durumda, eksikliği tamamlaması için davacıya bir süre verilir. Eksiklik tamamlandığı takdirde davanın esasına girilerek dava esastan karara bağlanır. Buna karşılık bazı ön koşulların sonradan yerine getirilmesi mümkün değildir.

-esastan ret:

Tam yargı davasının esastan ret edilmesi davacının tazminat talebinin kabul edilmediği anlamına gelir. İdarenin sorumluluğuna hükmetmek için bir takım şartların varlığı gerekir. Bu şartlar gerçekleşmedikçe idarenin sorumluluğuna hükmedilemez. Esastan ret edilen bir tam yargı davası tekrar açılmaz.

B. DAVANIN KABULÜ

Tam yargı davasının kabulü demek, davacının tazminat talebinin kabulü anlamına gelir.

7.TAMYARGI DAVASININ KABULÜNE İLİŞKİN KARARLARIN YERİNE GETİRİLMESİ

A.KARARLARIN YERİNE GETİRİLMESİ SÜRESİ

İYUK m.28'e göre Danıştay, BİM, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak 30 günü geçemez. İdarenin karara karşı istinaf yahut temyiz yoluna başvurmuş olması, kararın belirtilen süre içinde yerine getirilmesi mecburiyetini ortadan kaldırmaz. Başka deyişle, idari yargı yerlerince verilen kararların yerine getirilmesi için kesinleşmeleri beklenmez.

B. KARARLARIN YERİNE GETİRMENİN SONUÇLARI:

Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi halinde tazminat davası ancak ilgi idare aleyhine açılabilir.

9. BÖLÜM: DAVA AÇMA SÜRESİ

1. DAVA AÇMA SÜRELERİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Süre Kavramı: Süre, hukukta sıkça başvuru ve kendisine önemli hukuksal sonuçlar bağlanan bir kavramdır.

B. Dava Açma Süresinin Niteliği: Genel olarak öğretilerde dava açma süresinin hak düşürücü nitelikte bir süre olduğu kabul edilmektedir. Dava açma süreleri hak düşürücü niteliktedir. Süresinde açılmayan bir davaya bir daha açabilme yolu ve olanağı yoktur. İdari yargı da dava açma süreleri hak düşürücü nitelikte sayıldığından hastalık, tutukluluk, doğal afet gibi genel olarak mücbir sebep sayılan haller nedeniyle uzaması veya kesilmesi kabul edilmemektedir.

C. Genel dava açma süresi: dava açma süresi, özel kanunlarından ayrı bir süre gösterilmeyen hallerde daniştayda ve idare mahkemelerinde 60, vergi mahkemelerinde ise 30 gündür. AYİM de dava açma süresi her çeşit işlemlerde yazılı bildirim tarihinden itibaren kanunlarda ayrı süre gösterilmeyen hallerde 60 gündür.

D. Özel dava açma süreleri: Özel dava açma süresinin söz konusu olduğu durumlarda bunun ilgiliye bildirilmemesi halinde artık genel dava açma süresinin geçerli olacağına hükmetmiş bulunmaktadır.

1. İlk derece mahkemesi olarak daniştayın görevine giren uygulanan özel dava açma süreleri;

İlgili yüksek disiplin kurulu kararının kendisine tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde bu karara karşı dava açılabilir.

Genel müdürlük tarafından verilen idari para cezalarına karşı 30 gün içinde idare mahkemelerinde dava açılabilir.

2. İdare mahkemelerinin görevine giren davalarda uygulanan özel dava açma süreleri:

- İvedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlıklarda dava açma süresi 30 gündür.

-MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalarda dava açma süresi 10 gün

-kamulaştırmaya konu taşınmaz malın maliki tarafından mahkemece yapılan tebligat gününden, kendilerine tebligat yapılamayanlara tebligat yerine geçmek üzere mahkemece gazete ile yapılan ilan tarihinden itibaren 30 gün içinde kamulaştırma işlemine karşı iptal davası açılabilir.

-Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkındaki kanun uyarınca tesis edilen idari işlemlere karşı tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde dava açılabilir.

-Radyo ve televizyon yayınlarının kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanun hükümlerine göre verilen idari yaptırım kararlarına karşı işlemin tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde dava açılır.

-Çevre kanununun idari yaptırım kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde dava açılabilir.

-Sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanununa göre kuruma itirazı reddedilenler kararın kendilerine tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde yetkili idare mahkemesine başvurulabilir.

-PVSK'na göre idari para cezaları, belediye sınırları içinde belediye encümeni, belediye sınırları dışında il daimi encümeni tarafından verilir. Bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir.

-Dernekler kanununa göre verilen cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir.

-karayolları taşıma kanununun para cezalarına karşı tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde yetkili idare tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir.

-Organik tarım kanununa göre yazılı olan idare para cezalarına karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir.

-Kara avcılığı kanununa göre verilecek idari para cezalarına karşı tebliğ tarihinden 7 gün içinde idare mahkemesine itiraz edilebilir.

-Tohumculuk kanununda belirtilen idari para cezalarına karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde itiraz edilebilir.

-Tüketicinin korunması hakkında kanuna göre verilen idari yaptırım kararlarına karşı işlemin tebliğini izleyen günden itibaren 30 gün içinde açılır.

-Göç idaresi genel müdürlüğünün talimatı üzerine veya resen valiliklerce yabancılar hakkında alınan sınır dışı etme kararlarına karşı kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde idare mahkemesine başvurulabilir.

-Belediye başkanı, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine 10 gün içinde idari yargıya başvurabilir.

3. Vergi mahkemelerinin görevine giren davalarda uygulanan özel dava açma süreleri

-VUK'a göre takdir komisyonlarının arsalara ve araziye ait asgari ölçüde birim değerlerinin tespitine ilişkin kararlarına karşı, kendilerine karar tebliğ edilen daire, kurum teşekküller ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları 15 gün içinde ilgili vergi mahkemesi nezdinde dava açabilirler.

E. Dava açmanın belli bir süreye tabi olmadığı durumlar:

Dava açma hakkı belli bir süreyle sınırlandırılmış olmakla birlikte bazı hallerde bu kural uygulanmamaktadır. Söz konusu kuralın uygulanmadığı halleri iki başlık altında toplamak

mümkündür. Bunlardan birincisi yok hükmünde sayılan işlemlere karşı açılan davalardır. Bu durumlarda belli bir süreye tabi olmaksızın her zaman dava açılabilmesi kabul edilmektedir. İkincisi ise maddi ya da hukuksal koşullarda meydana gelen değişiklikler üzerine yeni bir dava açma hakkının doğmasıdır.

1. **Yok hükmünde sayılan işlemlere karşı her zaman dava açılabilir:** örneğin; yetki unsuru yönünden fonksiyon veya yetki gaspı ile malul idari işlemler ile ağır ve bariz yetki tecavüzü ile malul işlemler bu nitelikte sayılmaktadır.
2. **Maddi ve hukuksal koşulların değişmesi üzerine idareye yapılacak başvuru üzerine yeni bir dava açma hakkı doğar:**

-Bir kanun yahut KHK'nın anayasa mahkemesince iptal edilmesi ya da kanun koyucu tarafından değiştirilmesi ya da yürürlükten kaldırılması halinde ortaya çıkan yeni hukuksal koşullara göre dava açma süresi yeniden işlemeye başlayacaktır.

-Önceki yasal düzenlemelerin yürürlükte olduğu dönemde açılan ve fakat söz konusu düzenlemeler çerçevesinde incelenip esaslan ret edilen davaların da yeniden açılabilmesi olanaklıdır.

-Düzenleyici işlemlerin yetki makamlarca değiştirilmesi, idari yargı yerlerince hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilmesi veya iptaline karar verilmesi üzerine dava açılabilmesidir.

-İdarenin bir hakkı sürekli ihlal etmesi yahut onun kullanılması talebini reddetmesi halinde zamanla bağlı olmaksızın yapılacak her başvuru üzerine dava açma olanağı vardır.

DAVA AÇMA SÜRELERİ İLE İLGİLİ ESASLAR

DAVA AÇMA SÜRESİNİN İŞLEMENE BAŞLAMASI

1. bireysel işlemlere karşı açılacak davalarda sürenin işlemene başlaması

a. Yazılı bildirim üzerine sürenin işlemene başlaması:

Bireysel işlemler hakkında dava açma süresi kural olarak yazılı bildirim üzerine işlemene başlar. Başka deyişle bireysel bir işlem hakkında dava açma süresinin işlemene başlayabilmesi için bu işlemin ilgili kişiye yani muhatabına yazılı şekilde bildirilmesi şarttır. Yazılı bildirim kuralı vergi uyuşmazlıkları da dahil olmak üzere tüm idari uyuşmazlıklar hakkında uygulanan genel bir kuraldır. Kural bu olmakla birlikte, yani bireysel işlemlerin ilgililere duyurulmasında yazılı bildirim esası kural olmakla birlikte mutlak değildir. Çünkü yazılı bildirim kuralı yalnızca kendisine yazılı bildirim şartı bulunan kişiler bakımından geçerlidir. İdari işlemin kendilerine tebliği zorunluluğu bulunmayan kişiler bakımından ise öğrenme üzerine dava açma süresi işlemene başlamaktadır. Yazılı bildirim kuralının yerine getirildiğini kabul edebilmek için de, bildirim bir takım şartlara uygun şekilde yapılmış olması gerekir. Bu şartlardan biri eksik olduğunda dava açma süresi işlemene başlamaz. Bu şartlar şunlardır:

-Bildirim yetkili makamlar tarafından, açık ve anlaşılır bir şekilde yazılmış olması gerekir.

-Bildirim gerekçeli olması gerekir mi? İşlemin gerekçesinin bildirilmesinden maksat ise işlemin tesis edilmesine yol açan maddi ve hukuki sebeplerin tam ve açık bir şekilde açıklanmasıdır. Danıştay bunun zorunlu olmadığı görüşündedir.

-Bildirim kanıtlanması gerekir; dava açma süresine başlangıç olan yazılı bildirim ne zaman yapıldığının saptanmaması ya da idare tarafından kanıtlanmaması durumunda uygulamada çeşitli olasılıklar dikkate alınarak bir sonuca varılmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

-Dava konusu olan işlemin yazılı bildirim tarihinin saptanmaması durumunda Danıştay genel olarak davalı idarenin süre aşımı olduğu yolundaki savunmasını dikkate almayarak davanın esasını karara bağlamaktadır.

-Bildirim tarihi belli olmayan iş veya işlemlerde eğer davacı dava konusu karara karşı hiyerarşik ya da kararı alan yere başvurmuş ise Danıştay, başvuru tarihini kararın tebliğ tarihi saymaktadır.

-Danıştay, işlem uygulamaya konulmuş ise yazılı bildirim en geç uygulamanın başladığı tarihte yapılmış olduğunu kabul etmektedir.

b. ilan üzerine sürenin işlemeye başlaması: Adresleri belli olmayanlara özel kanunlarındaki hükümlere göre ilan yoluyla bildirim yapılan hallerde, özel kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça süre, son ilan tarihini izleyen günden itibaren 15 gün sonra işlemeye başlar. İlanen bildirim, seçimlik bir bildirim yöntemi değildir. Bu yola ancak yazılı bildirim yapılamaması nedeniyle başvurulabilir. Yazılı bildirim imkanı varken yahut böyle bir imkanın olup olmadığı denenmeden ilanen bildirim yoluna başvurulursa, yapılan bildirim geçersiz olur.

c. Öğrenme ve sözlü bildirim üzerine sürenin işlemeye başlaması:

Yazılı bildirim bulunmadığı hallerde dava açma süresinin, ilgililerin işlemde haberdar oldukları tarihten itibaren hesaplanması gerekmektedir.

2.İdareye Başvuru Durumunda Sürenin İşlemeye Başlaması

İdari bir davaya yol açabilmek bir işlem tesisi daima ve yalnızca idarenin kendiliğinden harekete geçmesiyle yani resen hareket etmesiyle gerçekleşmez. Bunun yanında ilgililerin idareye yaptığı başvurunun açıkça reddedilmesi veya belli bir süre zarfında cevap verilmemesi suretiyle zımnen reddedilmiş sayılması suretiyle de dava konusu yapılabilir bir işlemin ortaya çıkması mümkündür. İYUK m10 a göre; ilgililer haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari mahkemeye başvurabilirler. 60 gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer 60 günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştay'a idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Zımni ret durumunun gerçekleşmesi ve dava açma hakkının doğması şu koşulların gerçekleşmesine bağlıdır.

-İlgili kişi hakkında aynı konuda daha önce tesis edilmiş bir işlem veya gerçekleştirilmiş bir eylem bulunmamalıdır.

-Başvuru kanunun aradığı şekil ve usule uygun bir şekilde yapılmış olmalıdır. Başvurunun yazılı bir biçimde yapılmış olması gerekir sözlü başvurular bütünüyle etkisiz ve geçersiz sayılmaz. İdarenin böyle sözlü bir başvuruya herhangi bir cevap vermemesi halinde ise ortada sonuçsuz bırakılmış yani reddedilmiş geçerli bir başvurunun bulunduğunu kabul etmeye olanak yoktur.

-Başvuru yetkili makama yapılmış olmalıdır. Yetkisiz bir makama yapılmış bir başvurunun da tamamen etkisiz ve geçersiz olduğu söylenemez. Dilekçe konusuyla ilgili olmayan bir idari makama gönderilir ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilir. Bir tüzel kişinin yetkisiz birimine yapılmış bir başvurunun da bu bağlamda geçerli bir başvuru olduğuna şüphe yoktur.

-Başvuru idari davaya konu olabilecek bir işlem için yapılmış olmalıdır.

-Başvuru süresinde yapılmış olmalıdır.

-Başvuru kanıtlanmış olmalıdır. Başvurunun yapılmış olup olmadığı konusunda bir uyuşmazlık çıktığında genel kurallar uyarınca bunun ispatı davacıya düşmektedir. İspat için belli bir şekil şartı veya vasıtası aranmamaktadır. Bu konuda çeşitli deliller kullanılabilir.

-Zimni ret süresi dolmuş olmalıdır. Zimni ret süresi 60 gündür. Dava açma hakkının işleyebilmesi için bu sürenin dolmasını beklemek gerekir. Zimni ret süresi kural olarak 60 gün olmakla birlikte bazı yasal düzenlemelerde daha kısa süreler öngörülmüş olabilir. Dilekçe hakkının kullanılmasına dair kanunun 7. Maddesine göre; Türk vatandaşlarının ve Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç 30 gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. Başvuran kişi bu süre zarfında başvurusuna herhangi bir cevap alamadığı takdirde hukuk düzeninin kendisine tanıdığı imkan ve hakları kullanabilir. Ama dava açma hakkını kullanamaz. Bunun için 60 günlük sürenin dolmasını beklemesi gerekir.

-Zimni ret süresi içinde idarenin kesin olmayan cevaplar vermesi; 60 günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı istemin reddi sayarak dava açabileceği gibi kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren 6 ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, 60 günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse cevabın tebliğinden itibaren 60 gün içinde dava açabilirler.

3. İdarenin zimni ret süresi dolduktan sonra cevap vermesi:

a. Zimni ret süresi dolduktan sonra idarenin kendiliğinden cevap vermesi; dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, 60 günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse cevabın tebliğinden itibaren 60 gün içinde dava açabilirler.

*Çeşitli olasılıklara göre dava açma süresinin nasıl ve ne zaman işlemeye başlayacağını şu şekilde sıralayabiliriz.

-Başvuruya 60 gün içinde herhangi bir cevap verilmediği takdirde başvuru zımnen ret edilmiş sayılacak ve bu zımni ret süresinin ardından genel dava açma süresi içinde davanın açılması gerekir.

-60 günlük zımni ret süresi bittikten sonra dava açma süresi içinde idarenin yazılı bildirimde bulunması durumunda dava açma süresi bu yazılı bildirim tarihinden itibaren işlemeye başlar.

-Zımni ret süresi ile dava açma süresi geçtikten sonra idarenin yazılı bildirimde bulunması durumunda dava açma süresi, bu yazılı bildirim tarihinden itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır.

-Dava açma süresi geçtikten sonra açılan davanın süreden reddedilmesinden sonra idare tarafından yazılı bildirimde bulunulması durumunda dava açma süresi bu yazılı bildirim üzerine yeniden işlemeye başlayacaktır.

-Zımni ret süresi içinde verilen oyalayıcı cevaba karşı dava açmayı kesin cevap beklendiği takdirde bu cevabı beklemenin üst sınırı olan 6 aylık süre içinde kesin ret cevabı gelirse dava açma süresi bu cevaptan itibaren işlemeye başlayacaktır.

-6 aylık bekleme süresi ve bunu takip eden dava açma süresi geçtikten sonra açık ret cevabı gelirse, dava açma süresi bu cevabın yazılı bildirim son ihtimalin tartışmalı olduğunu ve farklı yönde görüşler bulunduğunu tekrar belirtmek gerek.

b. İdarenin yeniden yapılan başvuru üzerine cevap vermesi; bekleme süresi geçtikten sonra idarenin kendiliğinden değil de ilgilinin yeniden başvurması üzerine cevap vermesi durumunda bu cevabı içeren bildirim dava açma süresini yeniden başlatıp başlatmayacağı konusunda öğreti ve uygulamada görüş birliği yoktur.

Zımni ret süresi dolduktan sonra idare kendiliğinden veya ilgilinin yeniden başvurusu üzerine bir cevap verecek olursa, bu cevabın ilgiliye yazılı olarak bildirildiği tarihten itibaren dava açma süresinin yeniden işlemeye başlayacağını kabul etmek gerekir.

Düzenleyici İşlemlere Karşı Açılacak Davalarda Sürenin İşlemeye Başlaması:

Düzenleyici işlemlere karşı dava açma süresi kural olarak ilan tarihini izleyen günden itibaren başlar. Düzenleyici işlemlerin esas itibarıyla ilan tarihini izleyen günden itibaren işlemeye başlayan 60 günlük dava açma süresi içinde idari davaya konu edilmeyen düzenleyici işlemlerin bu tarihten sonra davaya konu edilebilmeleri için, ilgili hakkında düzenleyici işleme dayalı uygulama işlemi yapılmış olması gerekmektedir. Düzenleyici işlemlere karşı dava açma süresi 2 farklı şekilde işleyebilmektedir.

a. Düzenleyici işlemlerin yayınlanmasında süre başlangıcı:

Düzenleyici işlemlere karşı dava çama süresi, kural olarak ilan ya da yayını izleyen günden itibaren işlemeye başlar. Yayın veya ilanın birden fazla gün sürmesi halinde ise dava açma süresi yayın veya ilanın başladığı gün değil ilanın sona ermesini izleyen günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Buna karşılık idarenin mecbur olmadığı halde değişik tarihlerde ve değişik yayın organları vasıtasıyla yaptığı duyurulara ise yasal olarak geçerli olan ilk duyurudan itibaren dava çama süresinin işlemeye başlaması gerekir.

b.Düzenleyici işlemlerin uygulanmasında süre:

Başlangıcı; bir düzenleyici işlemin uygulanması niteliğinde bir başka ifadeyle düzenleyici işlemi temel alan bir işlem tesis edildiğinde bu işleme temel olan düzenleyici işlem için dava açma süresinin uygulama işleminin tesisi ile yeniden başlayacağı açık olup ilgililerin salt bu düzenleyici işlemin iptali içinde dava açabilmesi mümkündür. Ancak bu olanağın gerçekleşebilmesi için yani düzenleyici işlemin uygulama işleminin süresinde tabi olabilmesi için uyuşmazlıkta uygulanmış olması gerekmektedir. Ortada bir uygulama işleminin bulunduğunu kabul edebilmek için ise uygulama işleminin idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi gerekli işlem niteliği taşıması gerekir.

Uygulama işleminin adli yargı yerlerinde dava konusu yapılması gereken bir özel hukuk işlemi şeklinde gerçekleşmiş olması da ihtimal dahilindedir. Böyle bir durumda ise uygulama işleminin niteliğine bakmaksızın yani idari yargı yerlerinde idari davaya konu olabilecek özellikleri taşıyıp taşımadığına bakmaksızın düzenleyici işleme karşı dava açılabileceğini kabul etmek gerekir.

4.İdari İşlemlerin Uygulanmasından Doğan Zararların Tazmini İçin Açılacak Davalarda Sürenin İşlemeye Başlaması

İYUK m.12 ye göre bir işlemin icrası sebebi ile doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açılabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, gerçekleştirilen eylemin doğrudan bir işleme dayanıyor olmasıdır. Yani yapılan eylemin bir işlemin uygulanmasından onun hüküm ve sonuçlarını gerçekleştirmekten ibaret olmasıdır. Sonuç olarak bu konuda şu tespitlerde bulunabiliriz.

-Dava açma süresi işlemin icrası yani uygulamaya konulması tarihinden işlemeye başlayacaktır.

-Dava açma süresi ise, zarara yol açan işlemin iptali için açılacak dava açma süresiyle aynıdır. Başka bir ifadeyle, özel dava açma süresinin uygulandığı bir durum yoksa süre 60 gündür.

5. İdari Eylemlerden Doğan Zararların Tazmini İçin Açılacak Davalarda Sürenin İşlemeye Başlaması:

Buradaki idari eylemlerden maksat, bir idari işlemin icrası için girişilen faaliyet ve fiiller olmayıp, doğrudan doğruya ve yalnızca bir hal, hareket, tutum ve davranış şeklinde meydana gelen yani bir işleme dayanmadan gerçekleştirilen eylemlerdir.

İdari eylemlerden kaynaklanan zararların tazmini için açılacak tam yargı davalarında dava açma süresi ve bununla ilgili diğer kuralları şu şekilde özetleyebiliriz.

-İdari eylemlerden kaynaklanan zararların tazmini için açılacak tam yargı davalarında dava açmadan önce idareye başvurup zararın tazminini talep etmek gerekir.

-Ön karar elde etmek için yapılacak başvuruların zarara yol açan eylemin yazılı şekilde veya başka surette öğrenildiği tarihten itibaren 1 yıl ve her halde de eylemin gerçekleştiği tarihte itibaren 5 yıl içinde yapılması gerekir.

-Keza eylemin veya zararlı sonuçlarının devam ettiği veya belli aralıklarla tekrar ettiği hallerde de ön karar başvurusu için aranan 1 ve 5 yıllık süreler buna göre değişecektir.

-1 ve 5 yıllık süreler dava açma süreleri değildir. Bu süreler ön karar elde etme mecburiyeti için öngörülen sürelerdir. Dava açma süresi 60 gündür. Ve ön karar başvurusunun açıkça veya zımnen reddi üzerine işlemeye başlar.

-Dava açma süresinin işlemeye başlayabilmesi için idarenin ya 60 gün içinde açık ret kararı vermesi gerekir ya da 60 gün içinde hiçbir cevap vermemesi gerekir.

6. İdari Sözleşmelerden Doğan Davalarda Süre ve İşlemeye Başlaması

a. Sözleşmeden Ayrılabilen İşlemler Bakımından;

İdarenin idari sözleşmeler dolayısıyla aldığı idari kararlar yürütülmesi zorunlu kararlar türünden ise bu kararlar hem iptal hem de tam yargı davasına konulabilir. Bunların dava açma süresi ve süre başlangıcı yönünden bir özelliği yoktur. Bunlara da genel kurallar uygulanır.

b. Sözleşmeden Doğan Haklar Bakımından;

İdari sözleşmeden doğan bir hakkın istenebilir duruma gelebilmesi sözleşmede belirlenen bir süreye bağlanmış olabilir. Bu gibi durumlarda sözleşme kurallarına göre ya öngörülen süre içinde karşı tarafa başvurularak hakkın yerine getirilmesi istenir. Alınacak cevaba göre dava açılır.

DAVA AÇMA SÜRESİNİN HESAPLANMASI

1.Genel olarak: Süreler, tebliğ, yayın veya ilan tarihini izleyen günden itibaren işlemeye başlar. Süreler gün olarak belirlenmiş ise tebliğ veya tefhim edildiği gün hesaba katılmaz ve süre son günün tatil saatinde biter. Süre hafta, ay veya yıl olarak belirlenmiş ise başladığı güne son hafta, ay veya yıl içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Sürenin bittiği ayda başladığı güne karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Sürenin bittiği ayda başladığı güne karşılık gelen bir gün yoksa süre bu ayın son günü tatil saatinde biter. Tatil günleri süreler dahilidir. Şu kadarki sürenin son günü tatil gününe rastlarsa süre tatil gününü izleyen çalışma gününün bitimine kadar uzar.

2.Sürenin Son Gününün Resmi Tatil Gününe Rastlaması:

Resmi ve adli tatil günlerinde de tebligat yapılabildiği için tebligatın yapılmasını izleyen günden itibaren dava açma süresi işlemeye başlar. Tatil günlerinde de süre işlemeye devam eder. Ancak sürenin son günü tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün mesai saati bitimine kadar uzar.

3.Sürenin Son Gününün Adli Tatile Rastlaması:

İYUK m.8 e göre; kanunda yazılı sürelerin bitmesi çalışmaya ara verme zamanına rastlarsa bu süreler ara vermenin sona erdiği günü izleyen tarihten itibaren 7 gün uzamış sayılır.

4.Sürenin Son Gününün Mali Tatile Rastlaması:

Son günü mali tatile rastlayan süreler, tatilin son gününü izleyen tarihten itibaren 7 gün uzamış sayılır. Gümrük idareleri, il özel idareleri ve belediyeler tarafından tarh veya tahsil edilen vergi, resim ve harçlarla ilgili olarak mali tatil uygulanmaz.

5.Sürenin Son Gününün Kamu Görevlilerinin İdari İzinli Sayıldığı Güne Rastlaması:

Kamu görevlilerine dini ve milli bayramlardan önceki ve sonraki birkaç gün için Bakanlar Kurulu kararıyla verilen idari izinler ise resmi tatil niteliğinde olmadığından, idari dava açma süresi uzamayacaktır.

DAVA AÇMA SÜRESİNİN İŞLEMESİNİ DURDURAN NEDENLER VE EK SÜRE VERİLEN DURUMLAR

1.İhtiyari İdari Başvuru Halinde Dava Açma Süresinin Durması:

İYUK m.11 e göre; ilgililer idarenin işlemlerine karşı dava açmadan önce idareye başvurarak işlemin düzeltilmesini ya da tümüyle ortadan kaldırılmasını isteyebilirler. Bu isteğe bağlı bir başvurudur. Bu başvuru işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurur. Ancak böyle bir başvurunun işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurabilmesi için bir takım kural ve koşullara uygun bir şekilde yapılması gerekir. Bu koşullara uygun olmayan bir başvuru dava açma süresini durduramayacaktır.

Bu koşullar;

-Kanunun aradığı şekil ve usule uygun bir başvuru bulunmalıdır; başvurunun geçerli sayılabilmesi için resmi dilde ve kural olarak yazılı bir biçimde yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte aksine bir yasal düzenleme bulunmadıkça idarenin yazılı cevap vermesi kaydıyla sözlü bir şekilde yapılmış bulunan başvuruların da geçerli sayılması mümkündür. Yetkili makamlara sözlü olarak yapılmış bulunan bir başvurunun bu makamlarca tutanağa bağlanarak yazılı hale getirilmesi halinde de başvurunun yazılı bir biçimde yapılması gereği yerine getirilmiş olmaktadır.

-Başvuru üst makama yoksa işlemi tesis eden makama yapılmalıdır.

-Başvuru dava açma süresi içinde yapılmalıdır; idareye yapılacak itiraz başvuruları normalde herhangi bir süreye tabi değildir. Bu tür başvuruların her zaman için yapılması mümkündür. Ancak idareye yapılan başvurunun dava açma süresini durdurabilmesi için dava açma süresi içinde yapılması gerekir.

-Mevzuatta özel bir süre öngörülmüşse başvuru bu süre içinde yapılmalıdır.

-Başvuru dava konusu olabilecek bir işlem için yapılmalıdır. İdareye yapılan başvurunun dava açma süresini durdurabilmesi için hukuki bir gerekçe ihtiva etmesi şart değilse de bir işleme karşı ve bu işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması

talebini içermesi gerekir. Böyle bir talep içermeyen bir başvurunun dava açma süresini durdurması mümkün değildir. İşlemin yerindeligi ile ilgili itirazlar da dava açma süresi üzerinde etkilidirler.

-Başvuru kural olarak ancak bir kez yapılabilir.

-Başvurunun kanıtlanması gerekir.

2.Zorunlu İdari Başvuru Halinde Dava Açma Süresinin Durması:

Dava açmadan önce kural olarak idari başvuru yollarının tüketilmesi mecburiyeti yoktur. Ancak bazı durumlarda idari işlemin iptal davasına konu edilebilmesi tüketilmiş olması koşuluna bağlanmıştır. Zorunlu idari yolunun öngördüğü başlıca haller şunlardır;

-Vergi mahkemesinde dava açma süresi geçtikten sonra yaptıkları düzeltme talepleri ret olunanlar şikayet yolu ile Maliye Bakanlığı'na müracaat edebilirler.

-Askerlikle ilgili işlemlerden dolayı Milli Savunma Bakanlığı'na başvurulabileceği, bakanlığın kararından sonra idari dava açılabilmesi öngörülmüştür.

-AYİM kanununun 34. Maddesine göre asker kişilerin özlük işleri konusunda kesin karar almaya yetkili olmayan makamlarca tesis edilen idari işlemlerin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması idari dava açmak için belli olan süre içinde yetkili üst makamlardan istenmedikçe AYİM de iptal davası açamaz.

-İYUK m.13 e göre idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren 1 yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir.

-Mahalli idare işlemleri üzerine icra edilen vesayet denetimi ile ilgili olmakla birlikte belediye başkanı tarafından belediye meclisi kararlarına vali tarafından ise il encümeni kararlarına karşı dava açılabilmesi için önce kararın ilgili merci tarafından bir kez daha görüşülmesinin istenmiş olması gerekir.

-Belediye başkanı hukuka aykırı gördüğü meclis kararlarını, gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere 5 gün içinde meclise iade edebilir. Belediye başkanı meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine 10 gün içinde idari yargıya başvurabilir.

-Büyükşehir belediye başkanı hukuka aykırı gördüğü belediye meclisi kararlarını 7 gün içinde gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere belediye meclisine iade edebilir. Büyükşehir belediye başkanı meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine idari yargıya başvurulabilir.

3.İdari Başvurunun Dava Açma Süresini Durdurmadığı Durumlar

Bazı idari işlemlere karşı yapılacak başvuru dava açma süresini durdurmaz. Bunlardan bir kısmı ilgili yasal düzenlemede açıkça gösterilmiştir. Örneğin ivedi yargılama usulüne tabi işler ile MEB ve ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlara ilişkin işlemlere karşı İYUK m. 11 kuralları işletilmez.

4.Ek Süreler

Bazı hallerde davacıya ek süre verilmektedir. Ancak bunun için özel bir yasal düzenleme bulunması gerekir. Mevcut yasal düzenlemelere göre şu hallerde ek süre tanınmaktadır;

-Uzlaşma görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda tanınan ek süre; müddeti içinde uzlaşma talebinde mükellef veya ceza muhatabı uzlaşma talep ettiği vergi ve ceza için ancak uzlaşma vaki olmadığı takdirde dava açma yoluna gidilebilir. Uzlaşmanın vaki olmaması halinde mükellef veya ceza muhatabı tarh edilen vergiye veya kesilen cezaya uzlaşmanın vaki olmadığına dair tutanağın kendisine tebliğinden itibaren genel hükümler dairesinde ve yetkili vergi mahkemesi nezdinde dava açabilir. Bu takdirde dava açma süresi bitmiş veya 15 iş gününden az kalmış ise bu süre tutanağın tebliği tarihinden itibaren 15 gün olarak azar.

-Dava dilekçesinin reddini gerektiren eksikliklerin giderilmesi için tanınan ek süre; dava dilekçesi reddedilerek davacıya 30 günlük ek süre verilir.

-Görevli olmayan yargı yerinde dava açılması halinde tanınan ek süre; çözümlenmesi Danıştay'ın idare ve vergi mahkemelerinin görevlerine girdiği halde adli ve askeri yargı yerlerine açılmış bulunan davaların görev noktasından reddi halinde bu husustaki kararların kesinleşmesini izleyen günden itibaren 30 gün içinde görevli mahkemede dava açılabilir. Kanunun tanıdığı bu 30 günlük ek süreden yararlanabilmek için şu koşullara uyulması gerekir;

--Davanın görevsiz yargı yerinde açılmış olması gerekir.

--Görevsiz yargı yerinde açılan davanın dava açma süresi içinde açılmış olması gerekir.

--Başvurulan görevsiz yargı yerinin görevsizlik kararı vermiş olması gerekir.

--Görevli yargı yerinde açılacak davanın görevsizlik kararının kesinleşmesinden itibaren 30 gün içinde açılması gerekir.

DAVA AÇMA SÜRESİNİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI

Dava açma süresinin sona ermesinin birtakım hukuksal sonuçları vardır. Bunların başında, o konuda artık dava açılmaması gelmektedir. İkinci bir sonucu ise iddianın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağının işlemeye başlamasıdır. Başka bir ifadeyle davacı dava açma süresi sona erdikten sonra artık davasını değiştiremez. Ancak bu yasak davanın açılması veya dava dilekçesinin davalı idareye tebliği ile değil dava açma süresinin sona ermesiyle başlamaktadır. İYUK m. 16 ya göre "Tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilmeye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe 30 gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir." Şeklinde bir hüküm eklenerek en azından tazminat talepleri hakkında belirtilen olumsuz duruma son verilmiştir. Dava dilekçesinde tazminat talep edilmemiş ise ve dava açma süresi de geçmiş ise artık tazminat talep etme imkanı kalmayacaktır. Ancak dava sonuçlandıktan sonra İYUK un 12. Maddesi hükümlerine göre tam yargı davası açma olanağı vardır. Asıl dava sonuçlandıktan sonra faiz için yeni bir

dava açma talebi de Danıştay Tarafından dava açma süresinin geçmiş olduğu gerekçesiyle reddedilmektedir.

11. BÖLÜM: KANUN YOLLARI

Kanun yolları 'olağan kanun yolları' ve olağanüstü kanun yolları' olmak üzere ikiye ayrılır. Olağan kanun yolları, henüz kesinleşmemiş hükümlere karşı, olağanüstü kanun yolları ise kesinleşmiş hükümlere karşı gidilen bir yoldur.

Olağan kanun yollarında genellikle başvuru bir üst mercie yapılır. Kanun yollarına başvurma taraflara tanınmış bir haktır. Başka bir deyişle, davada taraf olarak yer almamış olan kişilerin karara arşı kanun yollarına başvuru hakkı da yoktur. Davada taraf olarak yer almamış olan kişilerin karara karşı kanun yollarına başvuru hakkı da yoktur. Davada taraf olarak yer almış bulunan kişilerin kanun yollarına başvurma hakkı da mutlak değildir. Bunun için hukuki yarar şartı da aranmaktadır. Kanun yollarına başvurma hakkından feragat geçerlidir. Ancak bunun için başvurma hakkının doğmuş olması, başvuru konusu kararın yerine getirilmesine engel değildir.

OLAĞAN KANUN YOLLARI

Olağan kanun yolları mahkemelerce verilen nihai kararların kesinleşmesine engel olan kanun yollarıdır. Olağan kanun yolları istinaf ve temyizdir.

1.İSTİNAF:

Genel Olarak; istinaf kanun yolu ilk derece mahkemesince karara bağlanmış bir davanın ikinci bir kez yargılanmasını sağlayacak şekilde bir üst derece mahkemesinin önüne sıçramasını sağlayan bir başvuru yoludur. İstinafın dava konusu uyuşmazlığı çözen ilk derece mahkemesi kararları üzerindeki "düzeltici" işlevini ikincisi ise "dava konusu uyuşmazlığı esastan çözen" , "dava konusu uyuşmazlığı esastan halleden" işlevinin ifade etmektedir.

İstinafın düzeltici işlevi olarak adlandırılan etkisi ile dava konusu uyuşmazlığı çözen ilk derece mahkemesi kararının maddi olaya ve hukuka uygunluğu denetlenmektedir. İstinafın ikinci işlevi ise, istinafın dava konusu uyuşmazlığı esastan çözen işlevi olarak adlandırılmaktadır. İstinafın bu işleviyle, istinaf başvurusunun konusunu teşkil eden kararın iptaline karar verildikten sonra dava konusu uyuşmazlık ilk ve son derece mahkemesi sıfatıyla ele alınarak karara bağlanmaktadır.

İstinaf başvurusuna konu teşkil edebilecek kararlar:

İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki BİM'e kararın tebliğinden itibaren 30 gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir.

İstinaf başvurusuna konu teşkil edemeyecek kararlar:

-Konusu 5.000 TL'yi geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesindir. Bu kararlara karşı istinaf veya başka bir kanun yoluna başvurulamaz.

-İvedi yargılama usulüne tabi olan dava ve uyuşmazlıklar hakkında verilen nihai kararlar. Bu kararlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz. Bu kararlara karşı ancak 15 gün içinde temyiz yoluyla Danıştay'a başvurulabilir.

-MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılacak davalarda verilen nihai kararlar. Bu kararlara karşı da istinaf yoluna değil kararın tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde temyiz yoluyla Danıştay'a başvurulabilir.

İstinaf Mercii:

İstinafa konu olan kararı veren mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki BİM'dir.

İstinaf Sebepleri:

İstinaf ve temyiz sebepleri aynıdır. Bunlar:

-Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması

-Hukuka aykırı karar verilmesi

-Usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata ve eksikliklerin bulunması

İstinaf mercii bu sebepleri resen göz önünde bulundurur.

İstinaf Yoluna Başvurabilecek Kişiler:

İstinafa ancak taraflar başvurabilir. Taraflar yanında davaya katılan kişilerin istinaf yoluna başvurma hakkının bulunup bulunmadığı tartışmalıdır. İstinaf yoluna başvurmak isteyen tarafın, bunda hukuki bir yararının bulunması gerekir. Bütün talepleri mahkemece hüküm altına alınmış tarafın istinaf kanun yoluna başvurmada hukuki bir yararı yoktur. İstinaf yoluna başvurmak bazen belli bir makamın iznine tabi kılınmış olabilir.

İstinaf Başvurusunun Süresi:

İstinaf kanun yoluna başvuru süresi istinaf konusu kararın tebliğ edildiği gündün itibaren 30 gündür.

İstinaf başvurusunun şekli ve usulü:

İstinaf temyiz şekli ve usullerine tabidir. Buna göre, istinaf başvurusu BİM başkanlığına hitaben yazılmış bir dilekçe ile yapılır. Kanun yoluna başvuru dilekçesi harca tabi değilse hemen, harca tabi ise harç ödendikten sonra kaydedilir ve başvuru sahibine ücretsiz alındı belgesi verilir. Kanun yolu başvurusu, kanun yolu dilekçesinin kaydedildiği tarihte yapılmış sayılır.

Fiziki ortamda kanun yolu başvurusu mesai saatleri içinde yapılır. İstinaf başvurusuna ilişkin dilekçenin başvuru konusu kararın hangi yönlerden hukuka aykırı olduğunu içermemesi gerekir. İstinaf dilekçesi kararı veren idare veya vergi mahkemesince karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf tebliğ tarihini izleyen 30 gün içinde cevap verebilir. Cevap veren, karara karşı süresinde istinaf yoluna başvurmamış olsa bile düzenleyeceği dilekçesinde istinaf incelemesi

talebinde bulunabilir. İstinaf dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamının ödenmemiş olması halinde kararı veren idare veya vergi mahkemesi tarafından verilecek 7 günlük süre içerisinde tamamlanması aksi halde istinaf başvurusundan vazgeçilmiş sayılacağı hususu istinaf başvurusunda bulunan tarafa yazılı olarak bildirilir.

Verilen süre içinde harç ve giderler tamamlanmadığı takdirde ilgili idare veya vergi mahkemesi istinaf yoluna başvurulmamış sayılmasına karar verir. Bu karara karşı da 7 gün içinde istinafa gidilebilir.

İstinaf Yoluna Başvurulmasının Başvuru Konusu Kararın İcrasına Etkisi:

İstinaf yoluna başvurulmuş olması, hakim veya mahkeme kararlarının yürütülmesinin durdurulabilmesi için öncelikle bu yönde bir talep bulunması gerekir. Talep, istinaf dilekçesinde yer alabileceği gibi, daha sonraki aşamada ayrı bir dilekçe ile de yapılabilir. Mahkeme kararının yürütülmesini isteyen tarafa göre bu talebin kabul edilebilme şartları farklıdır. Dava reddedilmişse talepte bulunan davacı olacaktır. Bu durumda talebin kabulü İYUK un 27. Maddesinde öngörülen şartların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. İdarenin böyle bir talepte bulunması halinde ise İYUK UN 27. Maddesinde aranan koşulların varlığı aranmayacaktır. Başka deyişle mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması talebinde bulunan idare olduğu takdirde istinaf merci bu talebi kabul edip etmemekte serbest olup herhangi bir şartla bağlı değildir.

İstinaf Başvurusunun İncelenmesi:

İstinaf incelemesi hukuka uygunluk denetimiyle sınırlı değildir. İstinaf mercii, uyuşmazlığa yol açan maddi vakiaların doğruluğunu da araştırmaktadır. Bu nedenle istinaf incelemesi aslında bir denetim yolu olmaktan ziyade aynı uyuşmazlığın ikinci bir defa incelenmesi ve karara bağlanması anlamına gelmektedir.

İstinaf İncelemesi Üzerine Verilecek Kararlar:

-BİM yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir.

-Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak aynı kararı verir.

-BİM, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. İnceleme sırasında ihtiyaç duyulması halinde kararı veren mahkeme veya başka bir yer idare ya da vergi mahkemesi istinafa olunabilir.

-BİM ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hakim tarafından bakılmış olması hallerinde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.

2.TEMYİZ:

Temyiz ilk derece yargı yerlerince ve istinaf merciine dönüştürülmüş bulunan BİM ce verilen kararların hukuka uygunluğunun denetlendiği bir kanun yoludur. Temyiz kanun yolu, amacı ve işlevi bakımından istinaf kanun yolundan oldukça farklıdır. Çünkü temyiz başvurusu, başvuru konusu kararın yalnızca hukuka uygunluk bakımından denetime tabi tutulmasını sağlamaktadır. Temyiz merci kural olarak sadece yanlış bulduğu kararı bozmakla yetinir.

Temyiz Edilebilecek Kararlar:

- BİM ce istinaf incelemesi üzerine verilip de İYUK un 46. Maddesinde 14 bent halinde sayılan kararlar,
- Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktıkları davalarda verdikleri nihai kararlar,
- İvedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlıklarla ilgili olarak idare mahkemelerince verilen nihai kararlar,
- MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılacak davalarda verilen nihai kararlar.

Sayılan kararlar dışında temyize gidilemez.

Temyiz Mercii:

İdari yargıda temyiz merci Danıştay'dır. Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda ise, ilk derece mahkemesi olarak karar vermiş olan Danıştay idari dava dairesinin kararının temyiz merci Danıştay idari dava daireleri kurulu, vergi dava dairesinin kararının temyiz mercii ise Danıştay vergi dava daireleri kuruludur. İvedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlıklar ve ayrıca MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar hakkında verilen kararların temyiz mercii ise Danıştay'ın ilgili dava dairesidir.

Temyiz Nedenleri (Bozma Nedenleri):

- Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması
 - Hukuka aykırı karar verilmesi
 - Usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek hata ve eksikliklerin bulunması
- Bozma sebepleri nispi bozma sebepleri ve mutlak bozma sebepleri şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Mutlak bozma sebeplerinde kararın verilmesinde işlenen hata ve eksikliğin kararın sonucunu etkileyip etkilemediği üzerinde durulmaz. Bu bozma sebeplerinin varlığı halinde, verilen kararın yanlış olduğu kabul edilir. Nispi bozma sebeplerinin bulunması halinde ise, işlenen hata ve eksikliğin kararın sonucunu etkileyip etkilemediği değerlendirilerek bir sonuca varılır. Usule ilişkin bozma sebeplerinden görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması mutlak bir bozma sebebidir. Usule ilişkin diğer bir bozma nedeni olan usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata veya eksikliklerin bulunması ise mutlak değil nispi bozma sebebidir. Esasa ya da maddi hukuka ilişkin bozma sebebi olan hukuka aykırı karar verilmesi de nispi bir bozma sebebidir.

a. Görev ve Yetki Dışında Bir İşe Bakılmış Olması;

Bu temyiz nedeni diğerlerinden önce ele alınır. Davayı karara bağlayan mahkemenin görevsiz olması haline gelince, bunun iki şekilde ortaya çıkması mümkündür. Birincisi, adli veya askeri yargı yerlerinin görevine giren bir davaya bakılmış olmasıdır. Buna yargı yolunun caiz olmaması denilmektedir. İkinci si ise genel idari yargı düzeninin görevine giren bir davanın görevsiz yargı yerince karara bağlanmış olmasıdır.

Her iki durumda da temyiz konusu karar bozulur. Kararın bozulması halinde dosya Danıştay'ca kararı veren mahkemeye gönderilir. Ancak şayet Danıştay'ın görevine giren bir davanın yanlışlıkla idare veya vergi mahkemesince karara bağlandığı anlaşılırsa temyiz konusu karar görev yönünden bozulmakla birlikte, dosya Danıştay'ca kararı veren mahkemeye gönderilmez. Uyuşmazlığın kendi görevine girdiğini tespit eden Danıştay, kararı bozduktan sonra işin esası hakkında kendisi yeni bir karar verir.

Temyiz incelemesi üzerine görevsiz veya yetkisiz görülen mahkeme Danıştay'ın kararını doğru görürse, buna uyararak görevsizlik veya yetkisizlik kararı verir. Aksi takdirde, ısrar kararı verir. İdari dava daireleri kurulundan biri tarafından incelenir. Bu kurulların vereceği karar kesindir.

b. Usul Hükümlerinin Uygulanmasında Kararı Etkileyebilecek Nitelikte Hata veya Eksikliklerin Bulunması;

yargılama usulü kuralları kanunlarla düzenlenmiş olmakla birlikte hatalı veya eksik uygulanmaları ihtimal dışı değildir. Bu nedenle bu da bozma sebepleri arasında sayılmıştır. Ancak bu bozma sebebi nispi özelliğe sahiptir.

c. Hukuka Aykırı Karar Verilmesi;

maddi hukuka ilişkin bozma sebebi olan hukuka aykırı karar verilmesi de nispi bir bozma sebebidir. Çünkü temyiz konusu kararın verilmesine yol açan her hukuka aykırılık kararın bozulmasını gerektirmez.

Temyiz Yoluna Başvurabilecek Kişiler:

Temyize ancak taraflar başvurabilir. Danıştay'ın uygulamasına göre davaya katılan, yanında davaya katıldığı tarafla hareket etmek zorunda olduğu için asıl taraf temyiz yoluna başvuramamış ise onun yanında davaya katılan kişi tek başına bu yola başvuramaz. Temyiz yoluna başvurmak isteyen tarafın bunda hukuki bir yararının bulunması gerekir.

Temyiz Başvurusunun Süresi:

Temyiz süresi kural olarak 30 gündür. Ancak

*İvedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlar için bu süre 15 gün olup, temyiz dilekçeleri 3 gün içinde incelenip tebliğe çıkarılır, temyiz dilekçelerine cevap verme süresi 15 gündür. Temyiz istemi en geç 2 ay içinde tebliğe çıkarılır. Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir.

*MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlara ilişkin kararların temyiz süresi ise 5 gündür. Temyiz dilekçeleri 3 gün içinde incelenir ve tebliğe çıkarılır. Temyiz dilekçelerine cevap verme süresi 5 gündür. Temyiz istemi en geç 15 gün içinde karara bağlanır. Karar en geç 7 gün içinde tebliğe çıkarılır. Bu iki istisna dışında temyize cevap süresi 30 gündür.

Temyiz Başvurusun Şekli ve Usulü:

Temyiz başvurusu, Danıştay Başkanlığına hitaben yazılmış bir dilekçe ile yapılır. Ancak temyiz dilekçesi Danıştay'a değil, kararı temyiz edilen mahkeme veya mercie verilir.

Temyiz Başvurusunun Başvuru Konusu Kararın İcrasına Etkisi:

İstinafın aynısı

Temyiz Başvurusunun İncelemesi:

İdare mahkemeleri ve BİM'in idari dava daireleri tarafından istinaf incelemesi üzerine verilen kararlarının temyiz incelemesi Danıştay idari dava dairelerinin birinde incelenir.

Temyiz İncelemesi Üzerine Verilecek Kararlar:

a. Onama Kararı: Onama kararı verilmiş ise ilk derece mahkemesinin veya BİM in kararı kesinleşmiş olur.

b. Değiştirecek Onama Kararı: İki halde bu karar verilir.

-Kararı hukuka uygun bulursa onar. Kararın sonucu hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaz veya eksik bulursa gerekçesini değiştirerek onar.

-Kararda verilen yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmayan maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün eksiklik veya yanlışlıklar varsa kararı düzelterek onar.

c. Bozma Kararı:

-Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması

-Hukuka aykırı karar verilmiş olması

-Usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata veya eksikliklerin bulunması

Temyiz incelemesi sonucunda verilen karar, dosyasıyla birlikte kararı veren mercie gönderilir. Bu karar dosyanın geldiği tarihten itibaren 7 gün içinde tebliğe çıkarılır. Temyiz incelemesi sonucunda verilen bozma kararı üzerine ilgili merci, dosyayı öncelikle inceler ve varsa gerekli tahkik işlemlerini tamamlayarak yeniden karar verir. BİM, Danıştay'ca verilen bozma kararına uyabileceği gibi kararında ısrar da edebilir. Ancak ivedi yargılama ve MEB ile ÖSYM tarafından yapılan sınavlara ilişkin uyuşmazlıklarda karara ısrar edilemez.

+OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

1.YARGILAMANIN YENİLENMESİ:

Yargılamanın yenilenmesi, ağır bir hukuki hatayla malul kararın, kararı veren yargı yerince tekrar gözden geçirilerek düzeltilebilmesine imkan tanıyan bir başvuru yoludur. Mahkemelerin henüz kesinleşmemiş kararlarına karşı bu yola başvurulamaz.

Yargılamanın Yenilenmesinin Sebepleri:

Yargılamanın yenilenmesi yoluna ancak kanunda belirtilen sebeplerden birine dayanılarak başvurulabilir. Bu sebepler İYUK m.53 te sayılmıştır.

Yargılamanın Yenilenmesi Usulü:

Yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunma yetkisi asıl davanın taraflarına aittir. Başvuru dilekçeyle yapılır. Başvuru dilekçesi, cevap hakkının kullanabilmesi için karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı tarafın savunması alındıktan sonra istekler incelenir ve kanunda yazılı sebepler varsa davaya yeniden bakılarak karar verilir. Yargılamanın yenilenmesi istemlerinde duruşma yapılması, görevli daire veya mahkemenin kararına bağlıdır.

Kanun Yararına Temyiz:

Kanun yararına temyiz konusunu, idare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin kesin olarak verdiği kararlar ile istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade edenler teşkil etmektedir. Bu kararlar ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden Danıştay Başsavcısı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir. Temyiz isteği yerinde görüldüğü takdirde karar, kanun yararına bozulur. Bu bozma kararı, daha önce kesinleşmiş olan merci kararının hukuki sonuçlarını kaldırmaz. Kanun yararına bozma kararı, daha önce kesinleşmiş olan merci kararının hukuki sonuçlarını kaldırmaz. Dolayısıyla, bozma kararına rağmen bozulmasına karar verilen kararın hukuki sonuçları saklı kalmaktadır.